

GU Journalen

NYHETER FRÅN GÖTEBORGS UNIVERSITET MAJ 4/2000

FRÖJN LUSTIG - OLO

- **3** Reform drabbar doktorander
- **5** Bristande intresse för naturvetenskap
- **6-8** Oklar lönesättning vid GU
- **9** Språketare ger NE bakläxa
- **12** Hur handleds doktoranderna?
- **14** Svensk rätt för invandrade jurister
- **18-19** Premiär för fria ord

Med blick för två kulturer

Maj-Lis Follér bygger broar mellan två kulturer hon känner väl – den svenska och den latinamerikanska. sid 10-11

GU JOURNALEN är en informations- och personaltidning från Göteborgs universitet.

CHEFREDAKTÖR:

Allan Eriksson
Tel: 773 1021
E-post: Allan.Eriksson@adm.gu.se

TF BITRÄDANDE REDAKTÖR:

Eva Lundgren
Tel: 773 1081
E-post: Eva.Lundgren@adm.gu.se

LAYOUT/GRAFISK FORMGIVNING:

Anders Eurén

ANSVARIG UTGIVARE:

Siv Bondenäs Brink

STF ANSVARIG UTGIVARE:

Åke Pettersson

MEDEVKANDE SKRIBENTER:

Peter Olofsson, David Andersson, Christian Borg, Jan Bärmark och Susanna Popova.

KORREKTUR:

Jenny Löof

ADRESS:

Informationsavdelningen
Göteborgs universitet
Box 100, 405 30 Göteborg
Tel 031-773 1021
Fax 031-773 4354

E-POST:

gu-journalen@gu.se

INTERNET:

http://www.gu.se/aktuellt/GU-journalen

TRYCK:

Arktryckarna AB, Göteborg.
Tidningen trycks på miljövänligt papper som uppfyller kraven för Svanenmärkning.

UPPLAGA: 5 800 ex

UTGIVNING: 8 nummer/år.

Nästa GU Journal utkommer i mitten av juni.

MANUSSTOPP: 31 maj

ADRESSÄNDRING: Gör skriftlig anmälan till redaktionen.

För obeställt material ansvarar ej. Ej signerat material ansvarar redaktionen för. Citera gärna, men ange källan.
ISSN 1402-9626

GÖTEBORGS
UNIVERSITET

PROREKTOR HAR ORDET

Engelsk mangling i management

När Göteborgs universitet här- omåret blev föremål för Högskoleverkets stora utvärdering fick vårt ledarutvecklingsprogram mycket beröm. Statens Arbetsgivare- verk har också satsat 1,5 miljoner kronor på detta arbete inom personal- avdelningen, och många prefekter har efter avslutad utbildning hemma på dessa pengar åkt med till Cranfield School of Management för att där få sin avslutande utbildning. I september förra året var det dekanernas tur, och första veckan i maj var det dags för de fyra vicerektorerna Sven Lindqvist, Lars Nordström, Ann-Mari Svennerholm och Roger Saljö (tyvärr hade Berit Askling förhinder) att tillsammans med Bo Samuelsson, Björn Järbur och mig själv få diskutera arbetsuppgifter, former för vårt arbete, ansvarsfrågor och relationer till och samspelet med rektor och universitets- förvaltning liksom med fakulteter och dekaner.

Cranfield ligger drygt 10 mil nord- väst om London och erbjuder en utomordentlig miljö för denna sorts aktiviteter. Servicenivån är av högsta klass och kursdeltagarna kan verkligen koncentrera sig på arbetsuppgifterna. Föreläsarna och våra diskussionspart- ners är av yppersta klass och har en fantastisk förmåga att sätta sig in i och ha synpunkter och förslag på vår hete-

rogena och ibland svärgenomträngliga organisation. Efter tre dagars manglan- de (på engelska) är man faktiskt ganska mör. Vädret var engelskt – dvs uruselt – men det gjorde mindre, då vi inte hade en chans att komma utanför dörrarna.

Nu gällde det vicerektorerna, som varit i verksamhet under snart ett år och hunnit vinna vissa erfarenheter, och det gällde ledarskap och framtids- frågor – åtminstone för de närmaste tre åren. Vi diskuterade mycket vicerektore- rnas rådgivande roll, både som grupp och individuellt, men också att de i vissa fall bör vara operativa i speciella projekt, då på särskilt uppdrag av rektor. Sista timmarna listade vi inte min- dre än tio olika förslag på viktiga fram- tidsprojekt, som nu måste bli föremål för en fortsatt, bredare diskussion inom GU.

Som varit fallet med dekangruppen kommer säkert vicerektorernas Cran- fieldutbildning att innebära starten på en viktig förändringsprocess. Jag tror att Bo Samuelsson går in i sin andra treårsperiod som rektor i förvisningen om ett starkt stöd och hjälp från sin vicerektorsgrupp och att han sover lite bättre på nätterna.

Men det hela började inte så bra. På Landvetter fick vi byta både flygplan och flygbolag, som resulterade i utebli-

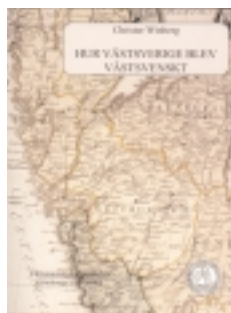

vet bagage under ett par dagar. Först på torsdagskvällen kom det sista till Björn Järbur och Lars Nordström – men då hade de redan köpt lite nya kläder till torsdagens middag med Cranfields led- ning. Men för Lars passar det ju bra att förnya sig lite. Redan i början av andra veckan i maj reser han och jag till Shanghai tillsammans med en stor Göteborgsdelegation, dit också utbild- ningsminister Thomas Östros kommer, och där vi tillsammans med kineserna bland annat skall diskutera universite- tens relationer till det omgivande sam- hället – för övrigt en av de viktiga frå- gor vi ventilerade i Cranfield.

Slutligen ber Bo Samuelsson genom mig att få framföra ett stort tack till alla medarbetare inom universitetet för ett framgångsrikt läsår – trots en trängd ekonomisk situation presteras god administrativ service, framstående forskning och tusentals studenter avlägger examina. Vårt "varumärke" är utomordentligt starkt.

MARTIN FRITZ

Hur Västsverige blev västsvenskt

Upplever du dig som västsvenskt? Finns det överhuvudtaget en västsvensk identitet? Många göteborgare svarar nej på de frågorna. Christer Winberg menar emellertid att det går en kulturgräns genom Sve- rige. Redan 1988 föddes idén att utför- ligare studera ämnet. När boken "Hur Västsverige blev västsvenskt" nu är klar har frågan blivit mer aktuell än den ursprungligen var. Regionernas roll har förts upp på dagordningen, bl a genom det svenska EU-medlemskapet och de nya storlänen.

När Winberg vid en presskonferens presenterade sin bok påpekade han

dock att regionens politiker nog inte blir helt glada över undersökningens resultat. Bilden av det typiskt västsvens- ka är inte helt smickrande.

Jämfört med invånare i östra Sverige är västsvenskarna lågt utbildade och skeptiska mot teoretiska studier, vilket kan bli ett hinder för den ekonomiska utvecklingen. Västsvenskarna är dess- utom individualistiska och dåliga på att samarbeta. De är politiskt förhållan- devis konservativa. Deras äktenskap- liga fruktsamhet är hög, medan antalet oäkta barn och antalet självmord är lågt. Däremot har man under senare år kunnat iakttaga en hög konsumtion av anti-depressiva medel.

En förklaring till denna västsvens- ka särart är den religiösa utvecklingen under 1800-talet. Schartaunismen bidrog med konservativa värderingar samtidigt som den var modern i sin relativa individualism. Winberg går dock också längre tillbaka i historien för att undersöka varför 1800-talets Västsverige var så mottagligt för denna religiösa strömning.

Många förvänas säkert över att Småland räknas till Västsverige i denna framställning. Winberg medger att det

knappast är en indelning som får stöd av invånarna i regionen. Han konstaterar också att det mesta tyder på att "Västsverige" för närvarande är "mycket betydelselöst som identitetsskapande område". I boken citeras direktören för Västsvenska industri- och handels- kammaren som menar att detta kan skapa ekonomiska problem. "Vi ser oss i första hand, eller kanske bara, som västgötar, dalslänningar och hallän- ningar."

Winberg understryker dock att det är mer komplicerat än så. Vi har aldrig bara en identitet utan alltid flera paral- lella. Identiteten behöver inte vara känslomässig utan kan vara mer affärs- mässig. Olika aktörer i Västsverige kan upptäcka att de tjänar på att gå sam- man. Som ett uttryck för detta kan man se det samarbete som håller på att växa fram mellan olika högskolor i regionen. Bo Samuelsson redogjorde vid presskonferensen för denna pro- cess. Han tycks hysa vissa förhopp- ningar för framtiden.

DAVID ANDERSSON

Reform hotar slå ut doktorander

Hundra forskarstuderande drabbas

Humanistiska doktorander, som antogs före 1998, riskerar att stå helt utan försörjning i slutet av nästa år, om de inte hinner färdigt med sin avhandling.

Humanistiska fakulteten ber nu om ett tillfälligt stöd på fyra miljoner för att kunna hjälpa en del av dessa.

DEN NYA forskarutbildningsreformen slår särskilt hårt mot humanistiska fakulteten, där det finns många doktorander som antagits enligt de gamla reglerna. En bidragande orsak är att flera institutioner har tagit in för många doktorander.

Situationen är allvarlig, menar professor och dekanus Lennart Olausson på fakulteten.

– Det börjar sprida sig en stor oro och uppgivenhet bland doktoranderna.

Flera frågar sig om det är någon mening att fortsätta om det inte finns pengar. Det vore ett slöseri med mänskliga resurser att inte ge dessa personer möjlighet att bli klara med sina avhandlingar som kostat flera år av hårt arbete och möda.

Dekanus Lennart Olausson

Ett hundratal doktorander

För att ta reda på hur många av doktoranderna som drabbas och som kan tänkas disputera före 2001 har humanistiska fakulteten gjort en enkät bland institutionerna. Den visar att det är ett 100-tal doktorander som kommer i kläm mellan de gamla och nya reglerna. Av dessa uppskattas drygt 50 doktorander att vara i slutet av sitt avhandlingsarbete.

Humanistiska fakulteten har därför lämnat in en ansökan till rektorsämbetet om tillfälligt stöd till forskarstuderande. Fyra miljoner kronor behövs som ett engångsbidrag för att drygt 50 doktorander ska kunna slutföra sina avhandlingar före 2001 års slut.

– Vi har inga möjligheter att klara försörjningen av dessa doktorander på egen hand. Vår ekonomi är mycket ansträngd. Vi har redan överbudgeterat doktorandanslaget med två miljoner i år för att kunna ta hand om fler doktorander, säger Lennart Olausson.

Men långt ifrån alla doktorander kan räkna med tidsfrist. De som kan komma ifråga måste ha i det närmaste färdiga avhandlingar. Doktorander, som redan haft 4-års doktorandtjänst, får inte vara med i uttagningen. Prövningen av doktorandernas avhandlingsarbete kommer att bli noggrann, framhåller Lennart Olausson.

Skyldighet att lyckas

– Det räcker inte bara med ett intyg från handledaren. Avhandlingen ska i praktiken vara "grönläst" och i så färdigt skick att tre-fyra månaders arbete ska räcka för att den ska bli klar. Det blir en uppgift för forskarutbildningsgruppen på fakulteten att avgöra vilka som kan få anställning.

– Vi måste vara säkra på att de som får pengar verkligen blir klara i tid. Om vi får extra medel, så har vi en skyldighet att lyckas.

Men problemet är inte unikt för GU. Doktorandernas situation har uppmärksammats på alla universitet.

– Vi har i grunden samma problem: Hur ska vi få de "gamla" doktoranderna genom systemet? Här i Göteborg har vi inte infört totalstopp för antagning av doktorander. Vi har valt en medelväg där vi försöker ta hand om gamla doktorander samtidigt som vi tar in nya.

En positiv effekt av den nya forskarutbildningsreformen är dock att fler och fler disputerar, menar Lennart Olausson. De senaste tre åren har antalet disputationer legat på 30-40 per år, vilket är nästan en fördubbling jämfört med tidigare.

Stort behov av doktorer

Även om det generellt inte är någon brist på disputerade inom humaniora, finns ett stort behov av doktorer inom flera av de humanistiska ämnena. Det är framför allt språkämnen som har svårt

att rekrytera doktorander, och där kommer det att bli kris inom några år.

Vad som händer om fakulteten inte skulle få det extra stödet, vill Lennart Olausson helst inte tänka på.

– Jag vet inte vad som händer. Det här är vår sista utväg. Annars riskerar en stor grupp doktorander att aldrig bli klara med sina avhandlingar.

ALLAN ERIKSSON

"En viktig och angelägen ansökan"

– Jag tycker att denna ansökan är viktig och att om man kan uppnå de resultat som förväntas är det en klok investering, säger prorektor Martin Fritz. På detta stadium kan vi inte täcka den med våra vanliga anslagsmedel, men under senare år har ju vår fond- och medelförvaltning utvecklat väldigt bra.

Han har gett ekonomidirektör Lars Nilsson i uppdrag att undersöka, om det kan finnas någon möjlighet, att frigöra pengar för den här typen av extraordinära insatser.

– Jag räknar med att han blir klar med sin utredning om någon månad och att vi – om det över huvud taget finns några förutsättningar – kan ta beslut före vårterminens utgång.

FAKTA/ Forskarutbildningsreform

Den senaste forskarutbildningsreformen, som trädde i kraft den 1 april 1998, har ändrat förutsättningarna för många av de doktorander som var antagna före 1998. Efter den 1 januari 2002 har fakulteten, enligt de nya reglerna, inte rätt att ge dem anställning som doktorand eller att ge utbildningsbidrag.

Nytt miljövetenskapligt centrum

Den 1 juli 2000 inrättas Göteborgs miljövetenskapliga centrum (GMV). Centret innebär en ny organisation för samverkan mellan GU:s samtliga fakulteter samt en utökning av samarbetet med Chalmers inom det miljövetenskapliga området.

GMV:s uppgift blir att öka kvaliteten på miljövetenskaplig forskning och undervisning samt att öka universitetets och Chalmers samsamlingens engagemang. GMV kommer också att verka för ökade miljösållag i olika utbildningar. Man tänker även starta forskarskolor för frågor som äger särskilt samhällsintresse.

En viktig uppgift för GMV blir att medverka till ökad extern finansiering av forskning från olika anslagsgivare. Man vill också utöka samarbetet med näringsliv och myndigheter.

GMV:s styrelse ska utses av rektorerna på respektive högskola. Studenterna ska däremot själva utse sina ledamöter.

Det är sektionen för miljövetenskap, en gemensam matrisorganisation inom Chalmers och matematisk-naturvetenskapliga fakulteten vid GU, som tagit initiativ till GMV.

Tydligare identitet

För att ytterligare markera naturvetaridentiteten byter matematisk-naturvetenskapliga fakulteten den 1 juli namn till naturvetenskapliga fakultetsnämnden. Det beslutade styrelsen den 28 april. Dagens namn har varit i bruk sedan fakulteten bildades på 60-talet. Någon ändring av den engelska beteckningen, Faculty of Science, blir det förstås inte.

Ny scenografiutbildning

I höst startar en påbyggnadsutbildning i scenografi vid HDK som ska leda till magisterexamen. Utbildningen ska bygga på konstnärlig högskoleutbildning om minst 120 poäng och kommer i första hand att vara knuten till utbildningen i inredningsarkitektur. Men man kommer också att samarbeta med övriga konstnärliga institutioner, främst med Musikhögskolan, Högskolan för teater, opera och musik samt med Högskolan för fotografi och film.

Till hösten tar man in fyra studenter. Därefter kommer antagning att ske vartannat år.

Budesco blir ny gästprofessor

Den nye innehavare av Waernska professuren heter David Budesco och är professor i psykologi vid University of Illinois, USA. Under läsåret 2000/01 kommer han att arbeta vid psykologiska institutionen. Medel för arvode tas ur fondavkastningen för Waernska professuren.

Göran Bondjers leder den hälsovetenskapliga akademien

Det blir dekanus Göran Bondjers som får uppdraget att sätta den hälsovetenskapliga akademien. Göteborgs nya organisation inom hälso- och sjukvårdsområdet som ska inrättas den 1 juli 2001. Göran Bondjers ska ansvara för planeringsarbetet både vad gäller nya delegationsordningar och inrättandet av nya tvärdisciplinära planeringsnämnder.

– Min uppgift blir att få igång samverkan mellan olika ämnesområden och vetenskapsområden och att ta reda på var olika kompetenser finns. Akademien ska också vara öppen mot samhället på ett helt nytt sätt. Det viktiga den närmsta tiden blir att bygga upp verksamheten så att den fungerar rent praktiskt.

Bondjers förordnas som projektledare under perioden 15 maj-30 juni 2001. Därefter tillträder han som preses fram till 30 juni 2004.

Pedagogisk kurs för lärare

NU ÄR DET dags för lärare vid medicinska och odontologiska fakulteterna att anmäla sig till pedagogisk kurs till hösten. Kursen hålls den 11-12 september och 6-8 december på Ågrenska villan.

Mer information och anmälningsblankett finns på medicinska fakultetens hemsida, www.medfak.gu.se under "aktuellt". Du kan också vända dig till Christin Forsberg, avdelningen för geriatrik, tel: 61 77 69 eller e-post: christin.forsberg@geriatrik.gu.se. Sista anmälningdag är den 13 juni.

Statistisk konsultation

FUNDERAR DU ÖVER vilken statistisk metod som är den rätta för ditt problem eller över kommentarer du fått från en "referee" i en tidskrift? Statistiska institutionen har en konsultverksamhet, där man erbjuder hjälp med en rad olika statistiska problem, bl a experimentplanering, metodval vid analysen, motivering av metodvalet samt modern teknik för presentation av resultaten.

Kontakta institutionen per e-post, Consult@statistics.gu.se, eller per telefon, 773 12 71 (telefonvarare). Under vårterminen har institutionen gratis drop-in på måndagar kl 15.00-16.00 i rum D618 på Handelshögskolan (Vasagatan 1).

Hur blir en orgel till?

VARFÖR KLINGAR GAMLA pipor annorlunda än nya? Hur är de gamla orglarna gjorda? Påverkar spelluften orgelns klang?

Dessa och andra frågor har GU:s Orgelforskningsverkstad i samarbete med Chalmers fått svar på genom att rekonstruera en stor nordtysk 1600-talsorgel. I detta tvärvetenskapliga projekt har man genom att återuppväcka bortglömda kunskaper och hantverksskicklighet samtidigt också skapat nya framtidsmöjligheter för orgelbyggande, spel, komposition och undervisning. Också den senaste spetstekniken inom datorgrafik och ljud har använts för att återskapa orgeln i sin exakta form virtuellt. Orgeln står nu nästan färdig i Örgryte nya kyrka och invigs under Orgelakademien 5-18 augusti 2000. På Universitetshörnan är du välkommen att lyssna på och studera sköna pipor. Utställningen ingick i Vetenskapsfestivalens program tillsammans med akademiska kvartar och pågår hela maj. Universitetshörnan, i hörnet Vasagatan/Göteborgsgatan, har öppet må-fre kl. 11-18, ons kl. 11-19. För mer information: tel 773 54 00.

Nytt centrum för idrottsvetenskap

– Det innebär en kraftig markering från GU att man tycker att idrott och hälsa är ett viktigt utvecklingsområde.

Så kommenterar universitetslektor Claes Annerstedt beslutet att den första juli 2000 inrätta ett Centrum för idrottsvetenskap vid GU.

FRÅGAN HAR UTRETTS under många år och intresset har varit stort både hos idrottsrörelsen och hos samtliga politiska partier inom regionen – tre miljoner svenskar ägnar sig regelbundet åt någon form av idrott eller motion så engagemanget för ett Centrum för idrottsvetenskap (CIV) sträcker sig långt utanför universitetet.

Syftet med CIV är att samordna de olika utbildningar inom GU som är relaterade till idrott, motion och friskvård samt att bedriva forskning. Idrott kommer att definieras brett och verksamheten ska ge en tydlig profil mot motionsidrott. Idrottsvetenskap kom-

mer också att inrättas som kandidat-examensämne vid GU.

Claes Annerstedt, som har varit sammankallande för den arbetsgrupp som utrett frågan med representanter från GU, Göteborg och Mölndals kommuner, idrottsrörelsen och näringslivet, är mycket glad. Men att beslut nu fattats innebär långt ifrån att alla problem är lösta:

– Befintlig verksamhet inom området idrott och friskvård kommer förstas att omfördelas till CIV och åtminstone det antal helårsstuderande som i dag bedriver idrottsrelaterade studier kommer att flyttas dit. Men om det kommer till ytterligare studieplatser vet vi ännu inte. Vi har begärt att få en föreståndare och en sekreterare till centret men hur detta ska finansieras har vi heller inget besked om.

– Förhoppningen är att staten kommer att bidra med medel. Vi kommer inte att etablera något stort och pom-

pöst till att börja med utan bygga vidare på befintlig verksamhet.

Idrott är ett mycket tvärvetenskapligt område vilket gör att placeringen av CIV inte är självklar – olika förslag är Pedagogien i Mölndal, Kviberg, Fysiken eller området kring Svenska mässan. Administrativt kommer CIV att åtminstone tills vidare placeras vid utbildningsvetenskapliga fakultetsnämnden.

– CIV ska ha en styrelse med intressenter från universitet, regionen, kommuner, idrottsrörelsen och näringslivet. En så brett sammansatt styrelse tror jag är något mycket ovanligt när det gäller centrumbildningar. Att CIV framförallt ska ägna sig åt motionsidrott innebär inte att elitidrotten är utestängd från centret, bara att vi vill ha en så bred inriktning på verksamheten som möjligt.

EVA LUNDGREN

Försäkringskydd för studenter

Ett nytt försäkringskydd för alla studenter vid landets samtliga statliga högskolor kommer att börja gälla från och med den första juli i år.

Regeringen har just fattat beslut om att studenterna ska omfattas av ett skydd liknande det som högskolornas anställda har.

DET ÄR CSN som har tecknat försäkringen hos Kammarkollegiet. Kostnad per helårsstudent och är beräknas bli 24 kronor. Det innebär för GU:s del drygt en halv miljon kronor som kommer att tas från forskningsmedel. Några extra pengar för att finansiera försäkringen får högskolorna inte.

– Tidigare har universitetet inte fått lov att försäkra sina studenter eftersom de inte räknas som anställda. Det innebär att en student som fram till den

siste juni i år blir skadad under studierna måste stämma sin institution för att få ut ersättning, berättar Hans Enlund, som utfört en stor del av arbetet med att ta fram försäkringen i kammarkollegiets försäkringsgrupp.

Den student som skadas under skoltid kommer från och med den första juli att få ersättning både för sjukvård och för sveda och värk.

Vid dödsfall utgår ersättning för begravning och till de efterlevande och livränta faller ut beräknad efter hur stor inkomst man kan anta att den avlidne skulle ha fått.

– Självrisken är på 500 kronor. Men det är viktigt att även en liten skada blir registrerad. Försäkringen gäller nämligen i tre år efter skadan. På sikt kan ju även en liten skada leda till behov av

till exempel sjukgymnastik eller annan behandling.

Från GFS kommer mycket positiva reaktioner.

– Tidigare har studenthälsan tagit hand om studenternas försäkringar. Men att alla studenter nu får en heltäckande olycksfallsförsäkring innebär förstas en enorm förbättring, säger Pernilla Näslund, ordförande för GFS:s studentservice. Ersättningsnivåerna är tillfredsställande och att försäkringen även gäller vid till exempel smitta som kan drabba tandläkar- och sjuksköterskestuderande är mycket bra. Men försäkringen gäller enbart i Sverige, inte till exempel vid praktik utomlands, och detta måste studenterna göras medvetna om.

EVA LUNDGREN

Göteborgs universitet åter JO-anmält

För tredje året i rad JO-anmäls GU för sina långa handläggningstider av examensbevis. Trots utlovad bättring kan väntetiden för en student som vill ha ut sin examen fortfarande bli ett halvår eller mer.

FORSKAREXAMINA och yrkesexamina hanteras mer eller mindre omgående. Men den som tagit en fil kand genom att sätta ihop fristående kurser får vänta, ibland över ett halvår.

Nu har en student JO-anmält GU. Sedan mitten av december väntar hon på sin fil kandexamen i nordiska språk. Trots att hon har läst alla sina kurser

vid GU fick hon vid förfrågan veta att väntetiden var minst ett halvår.

– Det är eländigt, säger universitetsdirektör Björn Järbur. Vårt mål är att en student i normalfallet inte ska behöva vänta mer än en månad på sitt examensbevis. Mer komplicerade ärenden ska kunna ta upp till två månader men inte mer.

Examensexpeditionen har tidigare haft tre anställda. I höstas anställdes en till och nu i vår ytterligare en. Ända tycks ärendena ta lika lång tid som förut eller längre.

– Varför det är så kan jag inte ge något exakt svar på, säger Björn Järbur.

Men vi försöker hitta rutiner för hur vi ska kunna följa upp arbetet dag för dag för att se hur det går framåt.

Inte heller Irja Persson Utterhäll, chef för utbildningsavdelningen, kan ge något direkt svar på varför ärendena tar så lång tid.

– Jag vill inte uttala mig i det enskilda fallet eftersom det inte är jag som handlägger ärendet. Men totalt sett har väntetiderna blivit kortare.

GU fick förra året en erinran av JO för den långa handläggningstiden av examensbevis. Vad den nya anmälan kommer att leda till lämnar JO besked om inom cirka en månad.

Handelshögskolan satsar på entreprenörsutbildning

En ny entreprenörsutbildning startar till hösten på Handelshögskolan. Till utbildningen har man bland annat knutit Kjell Spångberg, riskkapitalist och "affärsängel", som gästprofessor.

Man har också fått rektors tillstånd till ett speciellt antagningsförfarande.

- Vi kommer att göra ett urval bland de sökande där vi tar in studenter som redan visat talang för entreprenörskap. Bland annat erfarenheter från förenings- och kärnengagemang samt internationella kunskaper kommer att ha betydelse.

Det är professor Jan-Erik Vahlne, ansvarig för utbildningen, som berättar. Utbildningen, en påbyggnadskurs om fyrtio poäng som ska leda till en magisterexamen, innebär också samverkan med entreprenörsutbildningen vid Chalmers. Hur det går med det planerade samarbetet med HDK, är dock ännu oklart, eftersom man inte bestämt vilka förkunskapskrav som ska gälla för dessa studenter.

Till hösten tar man in femton studenter från företagsekonomi och cirka tio från institutionen för informatik. Eventuellt kommer man också att ta in studenter från Chalmers.

- Vi har fått anslag på en miljon kronor från vardera Richard C. Malmstens stiftelse och från Handels-högskolefonden och hoppas på ytterligare extern

Riskkapitalist Kjell Spångberg knyts till Handels.

finansiering. Bland annat har vi bildat en kommitté som ska titta ihop pengar till en stiftelse för den långsiktiga finansieringen. Vi söker också medel för forskning.

Handelshögskolans entreprenörsutbildning blir inte unik: i dag finns det gott om liknande utbildningar vid universitet och högskolor i Sverige. Ända menar Jan-Erik Vahlne att Handelshögskolan kommer att få något speciellt att erbjuda.

- Vid andra högskolor undervisar man om entreprenörskap medan vi undervisar för entreprenörskap. Studenterna ska alltså verkligen starta egna företag under utbildningen. Dessutom kommer vi att lägga stor vikt vid att ha praktiker som handledare.

Utbildningen ska centrera kring "skarpa" projekt, det vill säga kommersiellt gångbara idéer som ska leda till att företag skapas.

Man har också planer på att så småningom skapa så kallade "inkubatorer" där nya företag får stöd och hjälp med till exempel finansiering av olika investerare.

Kjell Spångberg, känd investerare i datakommunikation och internetbolag, kommer att vara gästprofessor på 20 procent. Han har tidigare erfarenheter av undervisning från sin tid vid Handelshögskolan i Stockholm.

- Den akademiska världen och näringslivet borde kopplas ihop lite oftare som man gör i USA. Där är den här typen av utbildningar något helt normalt.

EVA LUNDGREN

Måttligt intresse för naturvetenskap

Trots högt sökandetryck minskar i år antalet sökande till utbildningar vid GU.

En oroande tendens är att flera av de naturvetenskapliga programmen får svårt att fylla sina platser.

DRYGT 37 000 PERSONER har sökt utbildningar - som samordnas av Verket för högskoleservice (VHS) - vid Göteborgs universitet i höst. Det är en betydande minskning jämfört med förra årets 43 000 sökande.

Men tendensen är likartad i hela landet. Preliminär statistik från VHS visar att 124 000 har sökt till 50 000 platser, vilket är en minskning med tio procent jämfört med förra året.

- Att antalet sökande minskar är ganska naturligt, säger Bertil Rahmn på utbildningsavdelningen. De som går ut gymnasiet är färre än tidigare årskullar och det är en god arbetsmarknad, vilket kanske gör att man skjuter på sina studier.

GU har några av landets mest populära utbildningar. Den mest eftersökta utbildningen är Europaprogrammet med statsvetenskap som inriktning, där över sextio har sökt varje plats. Andra populära utbildningar är psykologprogrammet med drygt 20 förstahandssökande per plats och sjukgymnastprogrammet med 17 sökande per plats.

Generellt är intresset stort för utbildningar inom information/kommunikation, beteendevetenskap och vård.

Däremot är intresset för naturvetenskap och lärarutbildningar med matematik och naturvetenskap som ämnen ganska lågt. Till vissa program är antalet förstahandssökande betydligt lägre än antalet platser. Kemiprogrammet, t ex, har bara 42 förstahandssökande till 75 platser. Gymnasieläroprogrammet med kemi som ämne lockar inte fler än 11 förstahandssökande till 24 platser och grundskoleläroprogrammet 1-7 Ma/No har bara 66 sökande till 90 platser.

- Vi har fått fler platser till naturvetenskap från statsmakterna. Men nu börjar GU få vissa svårigheter med att fylla platserna. En ljuspunkt är dock att gymnasieläroprogrammet med matematik som ämne har 30 förstahandssökande till 24 platser, säger Bertil Rahmn. - En annan slutsats man kan dra av statistiken är att ungdomar inte alltid väljer yrken som garanterar en bra arbetsmarknad. Biologer har generellt svårt att få jobb men trots allt är biologprogrammet mycket eftersökt.

I övrigt kan man notera att programmet med få platser och olika inriktningar, som exempelvis Europaprogrammet och det nya marina programmet, slår väldigt

olika. Det marina programmet med biologi som inriktning har 16 förstahandssökande per plats vilket kan jämföras med inriktningen mot fysikalisk oceanografi som bara har 0,8 sökande.

ALLAN ERIKSSON

FAKTA/Populära utbildningar vid GU

Antal förstahandssökande per plats

Psykologprogrammet (30)	20,7
Europaprogrammet/tot (40)	19,8
Sjukgymnastprogrammet (40)	17
Logopedprogrammet (28)	15,7
Gymnasieläro-samhällskunskap (10)	15,7
Dietistprogrammet (40)	13,3
Läkarprogrammet (57)	11,9
Socionomprogrammet (105)	11,9

(siffran i parantesen anger antal platser)

Ovan gäller endast preliminära siffror från VHS. Det säger inget om antalet behöriga sökande, vilket blir klart först efter det att studenterna har skickat in sina kompletterande uppgifter.

Notis

Färre söker fristående kurser

PRELIMINÄR STATISTIK från utbildningsavdelningen visar att antalet sökande till höstens fristående kurser minskar med 14 procent jämfört med förra året. Det är andra året i rad som antalet sökande minskar, förra året var minskningen 3,5 procent.

- Det är en generell minskning på alla universitet och högskolor. Jag tror att det beror på mindre årskullar och en utomordentligt bra arbetsmarknad, säger Lars Urwitz på utbildningsavdelningen.

Antalet sökande har stigit under större delen av 90-talet. Först 1998 började kurvan plana ut och därefter har det skett en viss minskning.

Principer för lönesättning

SOM GU JOURNALEN berättade i aprilnumret finns det i dag inga gemensamma kriterier för lönesättningen vid GU eftersom facket har sagt nej till arbetsgivarens kriterier. Ett enda centralt GU-beslut gäller: lönerna får höjas med max nio procent under en treårsperiod. Annars är det fakulteterna eller institutionerna själva som utformar lokala principer för lönesättningen. Men det statliga avtalet RALS, ramavtal om löner på det statliga området, träffat 1998 mellan arbetsgivarverket och SACO-S, SECO, OFR-S måste följas. Egentligen är det tre olika avtal med respektive fack, men principerna för lönesättningen är de samma – det är bara nivåerna på lönehöjningarna som skiljer. Här några bärande principer för lönesättningen enligt RALS:

- ▶ Lönesystem och lönesättning ska medverka till att målen för verksamheten uppnås och att verksamheten bedrivs effektivt och rationellt.
- ▶ Lönerna ska vara individuellt bestämda och differentierade. Detta hindrar inte att parterna kan enas om tarifflönesystem.
- ▶ Grundläggande faktorer för lönesättningen är dels ansvar, arbetsuppgifternas svårighetsgrad och övriga krav som är förenade med arbetsuppgifterna, dels de anställdas skicklighet och resultat i förhållande till verksamhetsmålen. Parterna ska särskilt överväga behovet av löneökning till följd av högre kompetens, mer kvalificerade arbetsuppgifter, höjda krav i arbetet, större befogenheter och ansvar, befordran och arbetsinsatser.

- ▶ Lönesättningen ska utformas så att den stimulerar till engagemang och utveckling i arbetet, bidrar till en ändamålsenlig lönedifferentiering och uppfattas som rättvis i förhållande till arbetsresultat och arbetsinsatser.
- ▶ Lönepolitiken ska vara tydlig och känd. Varje arbetstagare ska veta på vilka grunder lönen sätts och vad han eller hon kan göra för att påverka sin lön. En återkommande dialog mellan chef och medarbetare om sådana frågor som kan ha betydelse för arbetstagarens resultat, utveckling och lön är av stort värde. Härigenom kan även brister i dessa avseenden uppmärksammas och åtgärder vidtas för att skapa förutsättningar för en positiv resultat- och löneutveckling.

Prefekt menar att ålder spelar roll

Inga lönekriterier på pränt och inga "exakta" lönesamtal.

Gunilla Bornmalm-Jardelöw, prefekt vid nationalekonomiska institutionen, för inte anteckningar om medarbetarnas prestationer och gör inte heller regelrätta kontrollbesök när lärarna undervisar.

– Jag känner mig trygg som lönesätare, säger hon.

GUNILLA BORNMALM-JARDELÖW säger att hon bland annat samlar in publiceringslistor om medarbetarnas vetenskapliga arbeten, dokument om deltagande i vetenskapliga konferenser och kursutvärderingar som görs på såväl grundutbildningen som forskarutbildningen. Det är grunden för lönesättningen och det är detta arbete som får henne att känna sig trygg.

Forskning, undervisning, engagemang i institutionens interna arbete och den tredje uppgiften är de fyra parametrar som kan påverka lönen.

Hon har i praktiken ett 30-tal medarbetare att sätta individuell lön på, men tycker inte att det är särskilt svårt att komma ihåg och hålla isär vad var och en går för. Lönerna för resten av personalen fastställs på annat sätt – fakulteten bestämmer professorernas löner och doktorandlönerna följer en steg som är direkt kopplad till hur långt de har kommit med avhandlingsarbetet.

Gunilla Bornmalm-Jardelöw säger att hon inte är säker på att ett regelbundet och systematiskt dokumenterande av medarbetarnas insatser skulle ge bättre löner.

– I så fall måste man skapa en sorts poängskala som kan mätas i pengar. Jag tror man kan hamna i väldiga konstigheter. Vi skulle kunna få det som när studenterna kommer och vill ha ett poäng till på tentan.

Hon anser att tjänsterna – adjunkt, forskarasistent, lektor och professor –

fungerar som en ryggrad vid lönesättningen och ger grova lönestrukturer.

– Mycket tillämpar vi nog schablonlöner. Vi talar om löner för kategorier som adjunkter, lektorer, docenter. Åldern spelar fortfarande in en del, även om ålderns betydelse naturligtvis har reducerats i och med att lönen började förhandlas. Tidigare hamnade ju alla i boxar efter ålder.

Ändå kan det skilja flera tusenlappar i lön mellan exempelvis två docenter.

– Det här med lönesättningen är ju inte bara alldeles objektivt, att man räknar så och så många vetenskapliga artiklar. Ett visst mått av bedömning ingår. Det är viktigt hur personen fungerar i sitt arbete också, hur engagerad och aktiv han eller hon är som lärare och i institutionens interna arbete.

– Jag diskuterar alltid arbetsplanen med lärarna under hösten. Vissa tar arbetsuppgifterna bokstavligen och tycker att de har gjort sitt när de sen följt planen. Men det finns också lärare som har ambitioner och vill utveckla undervisningen och förbättra sig som lärare.

Hon tror inte att det är någon risk att lärarna lägprioriterar undervisningen och satsar på "synligt" arbete som administration och styrelser.

– Här är det i alla fall ingen som vill hålla på med administration mer än nödvändigt.

Kursutvärderingarna är en informationskälla.

– Om det kommer negativ kritik från studenterna mot en lärare är efter år måste man gå på det. Men lönen kan också bero på hur lärarna tar till

Gunilla Bornmalm-Jardelöw, prefekt vid nationalekonomiska institutionen, ser den individuella lönesättningen som ett värdefullt arbetsgivarinstrument – ett instrument som kan stimulera medarbetarna till utveckling av både sig själva, institutionen och universitetet.

FOTO: HILLETJÄNDEL

sig kritiken – om han eller hon försöker bättra sig.

Forskare som bygger upp ett forskningsområde kan få högre lön. Likaså forskare som drar in egna pengar. Men det finns inget absolut och tvingande samband.

– Det finns en del som upplever institutionen som ett hotell som de använder för egen nytta – de engagerar sig inte i institutionens verksamhet och har ingen undervisning.

Gunilla Bornmalm-Jardelöw säger att hon har utvecklingssamtal med medarbetarna ungefär en gång per år, men inga lönesamtal exakt precis på kronan.

– Vi diskuterar löneläget.

Hon säger att det har förts diskussioner om att ta fram ett dokument med lönekriterier.

– Men vi har nog inte kommit så långt vid den här fakulteten.

Gunilla Bornmalm-Jardelöw har ingen direkt kritik mot de lönekriterier som hon har fått från arbetsgivaren. Men hon tror inte att hon är ensam om att inte tillämpa dem.

– Jag tror inte det är så många som bryr sig om att arbeta utifrån kriterierna ännu eftersom de inte är färdigutvecklade och kan tillämpas fullt ut vid lönesättningen.

Den individuella lönesättningen ser hon som ett värdefullt arbetsgivarinstrument, ett instrument som kan stimulera medarbetarna till utveckling av både sig själva, institutionen och universitetet.

Men det är inte alltid det fungerar så bra, säger hon och ler. Gunilla Bornmalm-Jardelöw ger ett exempel:

– Det finns personer som säger – "jag som har så låg lön behöver inte göra något mer". Ett märkligt resonemang, i synnerhet av en nationalekonom.

PETER OLOFSSON

Alla måste diskutera kriterierna

– Ibland kan vi rätta till rena felaktigheter, andra gånger måste lönebuden diskuteras på nytt med prefekterna.

Det säger Bengt Nordén, företagsökonom och biträdande områdesansvarig för Saco vid Handelshögskolans fakultet.

BENGT NORDÉN ANSER att det löneförhandlingsunderlag som medlemmarna lämnar in är till stor nytta.

– Vi förhandlar för drygt 200 personer och kan omöjligt känna till alla.

De Saco-medlemmar som är intresserade av att få en ordentlig genomgång av sin lön kan lämna in en sammanställning av meriter och prestationer. Det gör ungefär 80-90 procent av de medlemmar som Bengt Nordén företräder.

Enligt Bengt Nordén ger ett löneförhandlingsunderlag en ganska bra bild av om lönesättningen fungerar. Han svarar undvikande på frågan om hur han anser att prefekterna sköter lönesättningen.

– Här ska vi inte klubba till någon. Men visst, jag kan säga hur det är. Vid

den senaste lönerrevisionen fanns det ingen samordning och inga gemensamma principer för hur lönesättningen ska hanteras vid institutionerna.

Han tillstår utan omsvep att det inte finns någon i facket som har personkännedom om alla medlemmarna. Utan löneförhandlingsunderlaget skulle facket alltså stå sig slätt i förhandlingarna.

Men han tycker att arbetsgivaren har ett annat krav på sig.

– Ändå tror jag inte att prefekterna kan alla anställda heller – det är omöjligt för en person att känna till 70-80 personer.

Hundra kronor hit eller dit, så exakt kan aldrig den individuella lönesättningen bli, enligt Bengt Nordén. Han tycker att det är viktigare att placera medarbetarna i lönegrupper.

Han tycker inte att det räcker med att findiskutera kriterier, det viktiga är tillämpningen.

– Jag önskar att det fanns otvetydliga kriterier, säger han. Den som målar staket kan säkert bli snabbare och utveckla sina metoder. Men det är inte

lätt att mäta kvaliteten på forskning och undervisning, i synnerhet inte utvecklingsarbete

– Om kriterier används i verksamheten hoppas jag att institutionerna gör dem kända för sina medarbetare. Det är också viktigt att det förs en diskussion om kriterierna så att alla förstår innebörden. Det räcker inte med att skicka ut ett papper.

Bengt Nordén vet inte om institutionerna använder lönekriterier, inte heller om prefekterna arbetar systema-

tiskt med att samla information om medarbetarna, eller hur vanligt det är med utvecklingssamtal.

Han tror att regelbundna lönesamtal med medarbetarna är en väg mot bättre lönesättning.

– Jag som företagsökonom vet att många företag har möten med sina anställda varje vecka för att diskutera jobbet och hur det går för medarbetarna.

PETER OLOFSSON

Bengt Nordén, SACO:s förhandlare på Handels.

FOTO: ALAN ERIKSSON

Värt att tänka på!

Litteraturen om individuella löner är relativt stor, debatten i media omfattande. Här ett axplock med tips och råd som gäller allmänt vid individuell lönesättning – säkert kan och behöver inte allt tillämpas på universitetet:

► Engagera samtliga medarbetare med att fastställa kriterier för lönesättningen och rutiner för utvärderingen av arbetet. Metoden "locket på" alternativt "chefen bestämmer allt" kan bli grogrund för missnöje. Medbestämmande och kunskap om kriterier och förfarande vid bedömningen motverkar spekulationer om godtycke.

► Fastställ klara och tydliga kriterier, och utgå från dem. Kriterierna är grunden för en rättvis lönesättning. Vikta kriteriernas värde och vikta medarbetarnas insatser på samtliga punkter i kriterierna, inte bara på dem som enklast syns. En vägledning för chefen vid lönesättningen kan vara att jämföra två medarbetare med varandra.

► Bygg på fakta och samla kontinuerlig information om medarbetarna. Chefsintuition kan fungera, systematiska utvärderingar som dokumenteras kan fungera ännu bättre.

► Personliga känslor kan spela in – bli medveten.

► Ta hänsyn till förutsättningarna (för lärare exempelvis svår kurs)

► Skilj på vad arbetslaget gör och vad individen i arbetslaget gör. Prestationerna behöver inte nödvändigtvis sammanfalla.

► Däliga utvecklingssamtal eller uteblivna utvecklingssamtal kan skapa missnöje, leda till missmod och framkalla spekulationer om godtycke. Följden kan bli reducerade arbetsinsatser.

► Hur genomförs bra utvecklingssamtal? Chefen ska vara väl förberedd och kunna motivera sin syn på medarbetaren och även kunna förklara lönen. För relevanta minnesanteckningar att ta med till utvecklingssamtalen. Peka på sånt som är både bra och dåligt. Ställ frågor istället för att döma, beskriv istället för att värdera och avsluta med mål för det fortsatta arbetet.

Lästips:

Maivor Sjölund – *Lön för mödan.*

Lönesättning i offentlig sektor.

Arbetsgivarverket – *Lön och lönesättning. 1 000 chefers erfarenheter.*

Lena Buckhøj-Bohman – *Utvecklingssamtal i skolan.*

Pålitlig e-handel i praktiken.

Den nya ekonomin är ganska lik den gamla. Det handlar i grund och botten fortfarande om tillgång och efterfrågan. Både mot kunder och leverantörer. Men med den nya tekniken öppnar sig nya spännande affärsprocesser.

Genom att hålla dina varor i rörelse minskar du din kapitalbindning och ökar din flexibilitet. Med elektronisk meddelandehantering blir även din OLF-administration ett minne blott!

Vi kan hjälpa dig med allt praktiskt; från försäljningsögonblicket, via administration, varu- och lagerhantering, till dörr-till-dörr-leveranser.

Besök oss på www.posten.se/foretag.

Välkommen!

POSTEN KUNDTJÄNST FÖRETAG
TEL 020-23 22 20
kundtjanst@posten.se
www.posten.se/foretag

POSTEN ÄR EN AV UNIVERSITETENS SAMVÄLSLEVERANTÖRER

Hur sätts löner på fakulteterna?

GU Journalens kartläggning visar att fakulteterna inte följer upp hur institutionerna arbetar med lönesättning. Okunskapen är utbredd.

Inger Wildt Persson, personalchef på medicinska fakulteten

1. Det har bara funnits preliminära lönekriterier och de kom för sent för att vi skulle ha använt dem i förra lönerörelsen. Vi ställer oss i princip bakom arbetsgivarens lönekriterier.
2. Det vet jag inte. Den frågan måste prefekterna själva svara på.
3. Det kan jag inte heller svara på. Vi utgår ifrån att prefekterna har regelbundna utvecklings- och lönesamtal.

Britt-Marie Setterberg, personalansvarig på Handelshögskolan

1. Vi har inga egna formellt fastställda kriterier utan har försökt att följa de centrala. Vi har haft en del synpunkter på lönekriterierna och tänker lägga ner arbete på att försöka utveckla dem så att de fungerar bättre. Kriterierna som finns i dag är för komplicerade; de behöver bli tydligare och mer hanterbara för prefekterna och medarbetarna. Förutom gemensamma lönekriterier för GU bör det också finnas en lokal tillämpning som passar vår verksamhet.
2. Vissa institutioner har planeringssamtal och då görs i regel en gemensam värdering av chef och medarbetare. I övrigt har prefekterna arbetat igenom och förklarat och diskuterat sina bud med förhandlare och besittare. I vilken utsträckning de dokumenterar resultaten utöver sina yrkanden i kronor, det vet jag inte. Om man skriver ner eller inte är upp till varje chef.
3. Det varierar från institution till institution. Men jag vet att man har börjat arbeta mer aktivt med dessa frågor. På t ex företagsekonomiska institutionen har man satt samman kompetensgrupper som underlättar genomförandet av detta. På mindre institutioner är det förstås lättare för prefekterna att ha regelbundna lönesamtal.

Bengt Hultén, kanslichef på utbildningsvetenskapliga fakulteten

1. Vi har använt oss av de centrala riktlinjerna i så stor utsträckning som möjligt. Dessutom har vi diskuterat kriterierna utförligt i förhandlingsdelegationen.
2. Det gör de faktiskt. Men eftersom institutionen för pedagogik och didaktik (IPD) är en nyorganiserad jätte-

institution har prefekten fått hämta in underlag från de olika enhetscheferna. IPD:s enhetschefer arbetar kontinuerligt med att samla information om medarbetarnas prestationer. I huvudsak har det fungerat bra.

Ann-Christin Thor, kanslichef på matematisk-naturvetenskapliga fakulteten

1. Vi har använt oss av de centrala lönekriterierna. Vi har haft en utförlig diskussion om kriterierna med prefekterna och vår personalchef Håkan Berg har kompletterat dessa med ett dokument som prefekterna kan använda för att dokumentera sina bedömningar.
2. De allra flesta har haft utvecklings- och/eller lönesamtal. Vi är en forskningsintensiv fakultet, och lärarna blir ständigt utsatta för bedömningar vad gäller vetenskaplig skicklighet. Den pedagogiska skickligheten framkommer vid handledning av doktorander och genom kursutveckling och kursvärderingar inom grundutbildningen. Olika ledningsuppdrag och nämndarbete finns också med i en samlad bedömning. Jag vågar påstå att våra prefekter har en mycket god bild av personalens prestationer.
3. Jag tror inte att lönesamtal hålls lika ofta som utvecklingssamtal. Det varierar nog mellan institutionerna. Jag anser dock att våra prefekter tar lönesättningen på djupt allvar, men individuell lönesättning som dessutom är offentlig är inte lätt. Vi ska arbeta vidare med lönepolicy och lönekriterier så att vi står ännu bättre rustade inför nästa löneförhandling.

Nils-Olov Halling, kanslichef på konstnärliga fakulteten

1. Några egna fastställda kriterier har vi inte. Vi håller på att arbeta med lönekriterier nu. Vid senaste löneförhandlingarna fick vi centrala lönekriterier som var rekommenderade av rektor. Men riktlinjerna kom för sent och var inte heller fastställda.

Prefekterna har i princip haft sina egna kriterier och de stämde ganska väl överens med det centrala dokumentet.

2. Nej, om de arbetar systematiskt

med att dokumentera medarbetarnas prestationer vet jag inte. Den frågan får vi ta ställning till när lönekriterierna är klara. Men hur ska den löpande dokumenteringen se ut? Det kan vara ganska känsligt om dokumentet blir offentligt. Jag tycker ändå att våra prefekter har god koll på personalen.

Ulf Broberg, löneansvarig på samhällsvetenskapliga fakulteten

1. Fakultetsnämnden har inte fastställt några egna lönekriterier. I hittillsvarande löneförhandlingar har vi inte arbetat särskilt systematiskt med de centrala lönekriterierna eftersom dessa tillkom på ett relativt sent stadium och dessutom ännu endast utgör arbetsgivarens synsätt. Det som står i lönekriterierna är i många stycken allmänt hållet men har trots allt kunnat utgöra en grund för lönesättningen. Däremot tror jag inte att prefekterna använder de centrala kriterierna som en mall som prickas av.
2. Vi har inte gjort någon undersökning på fakulteten av hur systematiskt prefekterna arbetar med att samla information om medarbetarnas prestationer. Jag tror att det varierar en del mellan institutionerna när det gäller hur systematiskt man går tillväga. Det är nog inte helt ovanligt att prefekten sätter sig ner med lönelistan och försöker skapa sig en bild av medarbetarna med utgångspunkt från lönekriterierna.
3. Jag har svårt att föreställa mig att det förkommer en ingående dialog med samtliga anställda. I lönekriterierna står det att man skall ha lönesamtal i direkt anslutning till löneförhandlingen. Men på stora institutioner är det i princip omöjligt för prefekten att hinna med att ha samtal med alla. Däremot tror jag att lönefrågan tas upp i de individuella utvecklingssamtal som mer spridda över tiden förekommer på varje institution. Kanske dock inte på det strukturerade sätt som föreskrivs i lönekriterierna.

Enkät

1. Har ni egna fastställda kriterier eller använder ni arbetsgivarens kriterier vid lönesättningen?
2. Arbetar prefekterna systematiskt och dokumenterande med att samla information om medarbetarnas prestationer?
3. Har institutionerna regelbundna planeringssamtal med medarbetarna då prefekten motiverar lönebudet och låter medarbetarna ge sin syn på sig själva?

Agneta Norlander, kanslichef på humanistiska fakulteten

1. Vi har en egen fastställd personalpolicy där lönekriterier ingår. Våra lönekriterier stämmer på ett ungefär med de centrala kriterierna som rektor rekommenderat. Vi tycker att det är bra att det finns ett gemensamt dokument, men vi är kritiska till vissa av lönekriterierna och tycker att de lönekriterier som föreslagits för lärare och forskare bör utvecklas mer på flera punkter, vilket vi också lagt förslag på. Vi menar att GU saknar en gemensam lönepolitik, därför att lönenivåerna är väldigt olika på de olika fakulteterna beroende på ekonomiska villkor och olika kulturer, inte bara på att de olika arbetena har olika grad av konkurrensutsatthet.
2. Vi har uppmanat prefekterna att inför varje löneförhandling samla in information om medarbetarnas prestationer. Varje anställd får också fylla i en blankett. Det är viktigt att det är prefekten som har ansvaret för utvecklingssamtalen inklusive lönesamtalen. Ansvaret får inte delegeras till andra personer. Vad jag vet så fungerar detta bra på majoriteten av våra institutioner.
3. Ja, det har de på de flesta enheterna. Alla prefekter ska ha utvecklingssamtal med sina medarbetare minst en gång om året och då ska även lönen diskuteras. På fakulteten har vi även riktlinjer för inplacering på olika typer av tjänster, så att prefekterna ska få vägledning när de sätter löner.

Sture Höglund, avdelningsdirektör på Temanämnden

1. Vi har inga egna lönekriterier, men vi har sneglat på arbetsgivarens lönekriterier. I ärlighetens namn har vi inte använt dem särskilt mycket.
2. I ett planeringssamtal ska båda parter skriva ner vad man kommer fram till. Men jag undrar själv hur långt man har kommit med arbetet att systematiskt samla in information om anställdas prestationer.
3. Det har jag inte följt upp. Jag har däremot talat om för prefekterna att de måste ha regelbundna utvecklingssamtal och lönesamtal samt att de ska informera muntligt om lönebudet.

ALLAN ERIKSSON

Språkvetare rättar NE:s ordbok

Att *moped* är ett ord uppfunnit av en motorjournalist som år 1952 lade ihop *mo-* från *motor* och *ped-* från *pedaler* är det nog inte så många som känner till. Ords historia behöver ibland lyftas fram i ljuset. Fråga Arne Olofsson. I tidskriften *Språkvård* (nr 3 1999) tillrättavisar han till och med Nationalencyklopedins ordbok.

ARNE OLOFSSON ÄR docent och universitetslektor vid engelska institutionen. I sin forskning ägnar han sig bland annat åt syntaktisk variation och ordbildning. Han har också medverkat i engelska ordböcker och i läroböcker i allmän språkkunskap. Ett av många intressen är etymologier, ords ursprung och historia.

– Det finns ett stort intresse för ordhistoria bland allmänheten. Men inom forskningen är uppmärksamheten just nu mindre och den senaste upplagan av den klassiska *Svensk etymologisk ordbok* är i praktiken från 1939. De fel i Nationalencyklopedins ordbok (NEO) som jag diskuterat i *Språkvård* beror på att man avstått från egna efterforskningar om ord som redan har en etablerad förklaring. Man har förlitat sig på gamla, ibland grumliga källor.

Andra ord som Arne Olofsson tar upp i sin artikel är *kvintilera*, som i NEO sägs ha att göra med den femte (!) strängen på en fiol men som nog i stället har sin bakgrund i sång och spel i kvintstämor, och *gem*, som han visar är ett lån från engelskans *gem paper-clip*, där *gem* kan associeras med betydelsen "ädelsten", "något värdefullt eller fulländat".

Arne Olofsson har också utrett varför helikopter kallas *chopper* på engelska och fått sin diskussion kring detta publicerad i tidskriften *American Speech*.

Nyligen har Arne Olofsson fått ett forskningsstipendium för att färdigställa och publicera en genomgång av engelsk-svensk och svensk-engelsk lexikografihistoria

från den första engelsk-svenska ordboken från 1734 fram till våra dagars lexikon. I samband med tidigare lexikografihistorisk forskning noterade han att bokhandlarna i dagens sortiment har ett halvdussin starkt föräldrade engelsk-svenska och svensk-engelska ordböcker.

– Det värsta exemplet är nog en som villigt anger tryckåret 1983 men förtiger att boken kom ut första gången 1939 och att inte en bokstav har ändrats sedan dess.

I sin variationsforskning arbetar Arne Olofsson på en redovisning av sin upptäckt att redaktionen på *Scientific American* vintern 1958/59 måste ha beslutat att avskaffa det fria valet mellan *that* och *which* i relativsatser.

– Under de senaste 40 åren har till exempel en formulering av typen "a book *which* is new" varit bannlyst och ersatts av "a book *that* is new". Det är konstigt att en redaktion så tidigt, det vill säga innan det fanns datorstöd, bestämde sig för att styra språket i sin tidskrift på det här sättet. Men det har man alltså gjort och skapat sig en dialekt som under denna långa tid kan ha påverkat både läsarnas och författarnas engelska allmänt. Dagens ordbehandlingsprogram har grammatikkontroll som också kan komma att leda till språkförändring som tar sig i uttryck i blockerad variation. Men att undersöka det är ett annat projekt...

EVA LUNDGREN

Krönikan

Nying je – så erfar jag världen!

En vanlig föreställning om vetenskap är att den personliga, subjektiva dimensionen saknar betydelse. Vetenskapen har karaktäriserats som fri från känslor. Vetenskapen har framhållits som förnuftet i sig.

Forskningspsykologer och feministiska vetenskapskritiker har ifrågasatt denna konventionella bild av vetenskapen som opersonlig, okroppslig och oemotionell. Stora delar av vetenskapens innehåll är betingat av och kan förklaras av psykologiska och sociala förhållanden. Det finns inte något känslofritt tänkande och inte någon förnuftsmässighet i sig. Mina studier av Maslow, Bjerre och tibetansk buddism har gjort mig uppmärksam på självkännedomens betydelse i forskningsprocessen. Men man kan enligt Maslow inte sätta sig själv som forskande subjekt inom parentes.

"Om du vill se världen, är det uppenbarligen klokt att du övar dig så mycket som möjligt i att se. Uppmaningen kan formuleras så: Gör dig till ett gott instrument för kunskap. Gör dig ren på samma sätt som du rengör linserna i ditt mikroskop. Bli så orädd du kan, så ärlig, äkta och jagöverskridande du kan."

Maslows reflektioner fick mig att tänka på mig själv som forskande subjekt. Under det långa arbetet med att skriva en biografi om Poul Bjerre fick Ingemar Nilsson och jag ofta anledning att reflektera över oss själva som tolkande subjekt. Varför tolkade vi en och samma text av Bjerre på så olika sätt? Vad är det Bjerre uttryckte i ett brev? Är det osäkerhet, överlägsenhet eller en vädjan om uppskattning? Vår förmåga att se nyanser mellan olika emotionella lägen sattes på prov.

Tolkningen av texterna krävde från vår sida hög avläsningsförmåga och en stor innebördsrikedom i det egna psyket. Samtidigt som jag tolkar texter, skriver Martha Nussbaum, ger jag akt på min egen emotionella geografi. I vårt arbete med Bjerre fick vi många gånger tillfälle att reflektera över vår egen emotionella geografi. Är då vår tolkning av Bjerre "bara subjektiv". Att vi använder oss av våra subjekt som viktiga instrument betyder inte att vi nödvändigtvis hamnar i subjektivism. Naturvetaren och feministen Evelyn Fox Keller vill ersätta det vedertagna begreppet objektivitet med dess syn på forskaren som oemotionell, distanserad och opersonlig med ett mer allomfattande begrepp, dynamisk objektivitet. Dynamiskt objektiva blir vi enligt Fox Keller inte genom att vi bortser från oss själva utan genom att lära känna oss själva som forskande subjekt. Dynamisk objektivitet, innehåller en allocentrisk uppmärksamhet, en disciplinerad subjektivitet. Ju fler sidor av vår personlighet vi utvecklar desto

mer nyanserad blir också vår bild av verkligheten. Allocentrisk perception innehåller ett väsentligt moment av empati. Vi känner sympati inför det vi vill förstå. Allocentrisk perception innebär att vi är receptiva, lyssnande. Beskrivningar och analyser av medvetandet är centrala i buddhismen.

Tolkningen av de buddhistiska texterna kräver en känsla för skillnaden mellan de subtila skillnader som ofta finns mellan de olika medvetandetilstånd som omtalas. Det förutsätter en slags egen förtrogenhet med det texterna handlar om.

Hermeneutiken föds i en spänning mellan en lust att lyssna och en närhet till tvivel. Det måste både finnas ett allocentrisk lyssnande och kritisk reflektion, både närhet och distans, i vårt tolkningsarbete. Det tibetanska uttrycket *nying je* översätts vanligtvis som medkänsla. Medkänsla är inte detsamma som att tycka synd om. Det har inte heller samma emotionella ton som sentimentalitet. *Nying je* har släktskap med Kellers allocentriska perception. *Nying je* är kombinationen av känsla och förnuft. Ordet uttrycker en känsla av samhörighet och solidaritet med andra. Tibetanska *samten* översätts med det svenska ordet jämvikt vilket inte är detsamma som likgiltighet. De två orden jämvikt och likgiltighet kan se lika ut, men det emotionella avståndet mellan dem är stort. Arbetet med att tolka de buddhistiska texterna ger mig inte bara insikter om en annan kulturs världs bild utan också om ett annat sätt att erfara världen. Jag utvidgar inte bara mitt intellektuella territorium utan också min emotionella värld.

JAN BÄRMARK

Docent i vetenskapsteori

Cirkeln slutet för Maj-Lis

Väskorna slängs ner på marken från flygplanet. En rostig taxi står och väntar. Överallt hörs skällande hundar. Det är kolsvart natt mitt ute i Amazonas djungel. Inga riktiga vägar finns, det enda Maj-Lis Follér vet är att när hon kommer fram ska hon först gå till sjukhuset och sedan 25 meter utmed bygatan.

Det är Peru 1985. Maj-Lis Follér befinner sig i en liten by i närheten av Pucallpa för att studera indianernas medicin.

TEXT: EVA LUNDGREN
BILD: HILLEVI NAGEL

JUST NU HÅLLER Maj-Lis Follér som bäst på att installera sig som ny föreståndare för Ibero-amerikanska institutet. Hon slutar därmed efter två år som föreståndare för Grundtviginstitutet.

Lite känns det som att komma hem, som en cirkel som sluts.

– Tänk att få tala spanska igen på arbetstid! Jag går runt och insuper atmosfären, klappar böckerna, känner mig som hemma.

Första gången Maj-Lis Follér besökte Latinamerika var 1970. Hon hade då varit med i en Latinamerikagrupp under sin studietid i Lund, hade gått på studiecirklar och var engagerad student. Världen skulle bli bättre.

– År 1970 besökte jag Kuba, två år senare var jag volontär i Chile. Jag var närmast besatt av rättvisefrågor, att världen såg ut som den gjorde tyckte jag var oanständigt.

Efter militärkuppen i Chile begav sig Maj-Lis Follér hem. Hon ägnade sig åt olika sorters studier, läste nygrekiska, antikens kultur och samhällsliv, humanekologi, gifte sig, fick två barn. Men intresset för Latinamerika fanns kvar.

Så fick hon syn på en artikel i Läkartidningen. Bara tre rader, men de berättade om en svensk biolog som var bosatt i Amazonas för att studera medicinalväxter.

– Jag är farmaceut från början och idén att få studera indianernas medicin gjorde mig entusiastisk.

Hon visste att man måste ta vara på alla tillfällen i livet.

– Jag fick tag på biologen, Anders Hansson, och efter mycket krångel och många stängda dörrar fick jag så småningom veta att jag var välkommen till Peru.

År 1985 var barnen tio och tolv år gamla. De fick bo hos pappa. Själv gav sig Maj-Lis Follér iväg rätt ut i djungeln till en liten by som låg två dagars båtresa från staden Pucallpa.

– Man hade varnat mig för att hundarna hade rabies. Och det första som mötte mig när jag stigit av flygplanet ute i djungeln var hundar som skällde runt omkring mig. Jag plockade upp mina utslängda väskor, det var kolsvart ute, men jag kunde se taxin som väntade. Jag skulle till sjukhuset och sedan gå 25 meter byvägen fram. Där bodde Anders Hansson, den svenske biologen som jag rest i väg för att träffa.

Shipibo-conibo – så heter indianfolket vars medicin Maj-Lis Follér skulle undersöka.

– Jag gjorde intervjuer, samlade växter. Växterna tog jag med till en databas i Chicago där man analyserade vilka kemiska komponenter de bestod av.

Hon studerade indianernas traditioner och kun-

skap. En annan kunskap än vår vetenskapliga, en kunskap som byggts upp av tusentals års erfarenhet.

– Människor har den medicin som fungerar i den kultur de befinner sig i. Den västerländska medicinen passar säkert oss, med vår starka tilltro till vetenskap och vårt behov av att vara effektiva. Indianernas medicin, som bygger på generationers praktik, fungerar utifrån den speciella situation som de befinner sig i.

Ett annat sätt att se på hälsa och sjukdom.

– Vi talar om bakterier och virus. De säger att en ogynnsam vind eller en vattenvirvel kommit in i den sjuke. Men framför allt är sjukdom inte bara en angelägenhet för den drabbade. Hela familjen, kanske hela samhället, engageras. Man sjunger tillsammans, kväll efter kväll, man använder rökelse, gör olika ritualer. Medicinmannen, schamanen, är där med sina örter och med sin förklaring som passar in just där. Hela tiden finns familjen med och stöttar tills den sjuke blir frisk. Och blir han inte frisk – ja, då finns det en förklaring till det.

Är indianernas medicin effektiv?

– De har medicinalväxter som är verksamma och den magi de använder hjälper säkert kroppen att använda sin otroliga förmåga till självläkning. Vidskepelse kan man tycka, men man måste vara ödmjuk, försöka vidga sin blick. Vidskepelse är en företeelse som finns i alla kulturer men den vidskepelse som finns i vårt samhälle är vi själva blinda för.

Till shipibo-conibofolket återvände Maj-Lis Follér i tremånadersperioder från 1985 till 1987 för att avsluta sin avhandling.

– Jag ansågs som en underlig figur av människorna där. En kvinna som lämnar sina barn! Jag var tvungen att kommunicera i huvudsak med männen eftersom de talade spanska bäst och jag hamnade i en underlig mellanställning – inte man, men ingen riktig kvinna heller.

Men en gång kom hon tillsammans med barnen och stannade en dryg månad.

– Då var det helt annorlunda. Nu kunde jag prata med kvinnorna om barnen, om deras sjukdomar och problem. Jag var plötsligt mer som de.

Det är inte bara indianernas medicin Maj-Lis Follér ägnat sig åt. Innan resan till Peru studerade hon paleobotanik, vilka örter som användes i det gamla Egypten och Babylonien. Och tillsammans med Jan Bärmark har hon skrivit *Läkekunst i Tibet och Peru*.

Vad finns det då för likheter mellan läkekunsten i olika kulturer?

Framför allt att man överallt tycks använda sig av ett slags balanstänkande: det måste finnas harmoni i världen, mellan människa och universum, mellan varmt och kallt, mellan litet och stort. När balansen rubbas uppkommer sjukdom och för att man ska kunna nå hälsa igen gäller det att återfinna balansen. Det här sättet att tänka finns inom den västerländska medicinen också även om det ofta är mindre tydligt här.

– I andra kulturer är patienten mer aktiv. Vi litar på att läkaren finner svaret utan vår hjälp. På andra platser frågar läkaren, schamanen, inte bara var man

har ont utan också om ens relation till familjen, hur man mår i övrigt. Det är ett mer psykologiskt förhållningssätt, det är inte bara sjukdomen utan hela människan och hennes plats i världen som behandlas.

Ibland kan någon komma fram till Maj-Lis Follér och fråga: Ginseng, vad tror du om det, är det bra?

– Och om jag då svarar, att det är säkert jättebra, så tror de att de kan kasta i sig lite ginseng och sedan arbeta en timme extra. Vi är så stressade, är bussen fem minuter försenad blir vi utom oss. Hos shipibo-conibofolket kunde det bli översvämning, då gick det inte att komma fram längre, vad gör man? Tja, man får väl vänta en vecka, ligga och sova, ta det lugnt.

Till Latinamerika har Maj-Lis Follér återkommit många gånger. Som forskare i Peru, Brasilien, Mexiko. Som reseledare även till Galapagosöarna och Påskön.

Hon återkommer också regelbundet till shipibo-conibofolket, efter 1985 har hon varit där mer än tio gånger. Och förändringens vindar blåser även ute i djungeln – vill man ha kontakt med dem i dag går det bra att skicka e-post.

Engagemanget mot orättvisor består.

– Det har skett en väldig förändring av Latinamerika sedan jag kom dit för trettio år sedan. Många har fått det bättre men så många fler föds in i fattigdom att andelen fattiga ändå består. Många barn överlever inte sin femårsdag. Angår detta mig? Vad kan jag göra? Jag kan känna vanmakt inför världens tillstånd men jag blundar i alla fall inte. Om världen ser ut så här vill jag veta det.

Etik och fattigdom heter en artikel hon skrivit i *Vår lösen* nr 7/8-94. Den handlar om det ofattbara att fattiga mödrar i Brasilien medvetet vanvårdar sina barn till döds. Hon skriver: Den maktlösa skri i världen kan säga mer om världen än om henne själv.

– Hur många människor kan planeten bära? frågar vi oss. Visst är överbefolkningen ett problem men det handlar framför allt om hur vi nyttjar jordens resurser. En amerikan använder tjugo gånger så mycket energi som en fattig peruan. Så kan det inte fortsätta.

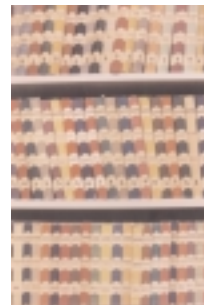
Dessa frågor samt andra som rör Latinamerika kommer nu att på olika sätt ta upp Maj-Lis Follérs tid. I Ibero-amerikanska institutets vackra lokaler på Viktor Rydbergsgatan 24, med sitt välfyllda bibliotek av i huvudsak spanskspråklig litteratur, går hon omkring och myser. Ibland kan hon bli irriterad över att byggnaden är så gammal, hennes telefon gick till exempel inte att koppla in utan att man fick byta uttag. Men framför allt upplever Maj-Lis Follér att hennes hemkänsla i två kulturer, den svenska och den latinamerikanska, äntligen knutits samman, saker och ting har fallit på plats.

Här bedrivs tvärvetenskaplig forskning, man samarbetar internationellt och ger också seminarier som är öppna för allmänheten, nu senast om presidentvalet i Peru.

– Vi stöds av humanistiska och samhällsvetenskapliga fakulteterna. Men jag skulle önska att vi kunde få stöd även från annat håll, från Handelshögskolan och matematisk-naturvetenskapliga fakulteten till exempel. Fler gränser måste suddas ut, både inom universitetet och utåt, mot andra universitet och mot övriga samhället. Vi på Ibero-amerikanska institutet åker ut i världen men vi bjuder även in gästforskare som kanske kommer från länder där möjligheterna att forska är begränsade.

Och sina erfarenheter från Grundtviginstitutet kommer Maj-Lis Follér att få nytta av i sina kontakter med samhället.

– Det bor många med latinamerikanskt ursprung i Göteborg. Dem gäller det att hitta, i Angered, i Biskopsgården. Vi har något att erbjuda: forskning, kunskap, kompetens. Och en hel kontinent som är otroligt spännande.

NAMN: Maj-Lis Follér

ÅLDER: 54

FAMILJ: Man och två vuxna söner

YRKE: Universitetslektor i humanekologi

AKTUELL: Ny föreståndare för Ibero-amerikanska institutet

VIKTIG FRÅGA FÖR GU: Tvärvetenskapens framtid

OGILLAR: Maktmissbruk och girighet

EN BOK HON GÄRNA ÅTERKOMMER TILL:

Amor América av Maruja Torres. Den handlar om en nostalgisk tågresa genom Latinamerika.

Dags att syna handledningen

NORDSTRA/NOBEL, TOMAS MARINSON

Hur uppfattar doktoranderna sin situation? Ingen vet. Vicerektor Sven Lindqvist tar nu initiativ till GU:s första breda studie, inspirerad av Lunds nyss genomförda "Doktorandbarometer".

Men för doktoranderna i Lund blev studien delvis ett bakslag. I dag upplever de sämre gehör för sin hjärtefråga: förbättrad handledning.

RIKARD LARSSON ÄR talesman för det gemensamma doktorandrådet vid GU. Han anser sig ha god pejl på stämningarna bland de forskarstuderande.

– En förkrossande majoritet av doktoranderna är missnöjda med sin handledning, säger han, och hänvisar till gjorda enkäter och personliga kontakter.

– Problemet är att missnöjet är så vanligt förekommande att doktoranderna lärt sig skratta åt det istället för att få till stånd en förbättring.

Vad vet då GU-ledningen om kvaliteten på forskningsutbildningarna?

– Inte någonting alls, tror jag, säger vicerektor Sven Lindqvist.

– Fram till i höstas såg vi det som fakultetens uppgift att sköta doktorandutbildningen. Vi samlade inte på oss information centralt tidigare.

Den inställningen håller inte längre. För några månader sedan frågade Sven Lindqvist rektor Bo Samuelsson om han skulle se över forskarutbildningen. Svaret blev i princip ja, berättar Sven Lindqvist.

– Så det är väldigt nytt. Nu har jag och Berit Askling träffat våra dekaner för vi har insett att vi

nog måste göra en utvärdering. Dels för doktorandernas skull, att vi håller kvaliteten, dels för att statsmakterna numera kräver det.

Under den årliga hearingen hos utbildningsdepartementet 10 maj fick GU ägna hälften av tiden åt att redogöra för kvaliteten på forskning och forskningsutbildning. Det har aldrig tidigare hänt.

Och den information som Sven Lindqvist hittills har lyckats samla in tyder på att läget kunde varit bättre. Mycket bättre. Få institutioner har startat utbildningar för sina handledare. Trots att det numera är ett krav. Alla doktorander ska dessutom ha en individuell studieplan, enligt 1993 års högskoleförordning.

– Det tror jag det fuskas med en hel del, säger Sven Lindqvist, som berättar att bara varannan doktorand på mat-nat-fakulteten, hans egen fakultet, har en formell studieplan.

– Stämmer den siffran skulle jag vilja säga att mat-nat är bäst bland fakulteterna, svarar Rikard Larsson.

En tredje orsak till att universitetsledningen nu tar tag i frågan är att Lunds universitet ligger före, medger Sven Lindqvist. I julis presenterade Lund sin stora doktorandbarometer, landets första i sitt slag. Ett smärre antal doktorander fick utforma frågor som sen ställdes till samtliga aktiva forskarstuderande. Nästan 2 300 svarade – 71 procent av de tillfrågade.

Utbildningen står och faller med ett gott samarbete med handledaren, ansåg doktoranderna i Lund. Det framgick mycket tydligt. Studieplaner,

introduktioner och andra stödfunktioner i utbildningen fungerade oftast dåligt vilket gjorde doktoranderna utsatta och totalt beroende av relationen till sin handledare.

Överlag var doktoranderna samtidigt nöjda med sin handledning. Betyget blev i vissa fall mycket gott, vilket står i kontrast till uppgifter från SULF om att var tredje svensk doktorand tycker sig få för lite handledarstöd.

– Jag träffade ledningen för Lunds universitet för ett tag sen. De menade att problemet med handledningen var överdrivet, säger Sven Lindqvist, som har skummat igenom undersökningen från Lund och tycker att någonting liknande bör göras på GU inom ett år.

Lena Halldenius, doktorandkårens ordförande i Lund, är besvärad över hur doktorandbarometern har tolkats från rektorhall.

– Vår erfarenhet är att det finns stora problem med handledningen här i Lund. I och med undersökningen har det blivit svårare för oss att få gehör för det, eftersom den gav intrycket att det inte finns några större klagomål, säger hon.

Att missnöjet inte återspeglas i resultaten beror, enligt henne, på att universitetsledningen lade sig i utformningen av studien. Trots att det inte var meningen. Doktorandkåren hade velat ha in fler faktafrågor om formerna för handledningen, frågor som kunde ha ringat in var problemen fanns. Nu blev det bara en – om mängden handledningstid.

– Vi vet fortfarande egentligen inget om kvaliteten på handledningen, säger Lena Halldenius.

Att attityden mättes som god är inte så förvånande, menar hon. Om man har låga eller otydliga förväntningar på något så svarar man förmodligen "ganska bra".

– Dessutom är ämnet så känsligt och centralt att det sitter långt inne innan man erkänner att handledningen inte fungerar så bra som den borde, säger hon.

Mest klagomål i Lund fick juridiska fakulteten. Där har en del åtgärder redan vidtagits. Men på det stora hela har inte mycket hänt ännu, anser Lena Halldenius, vilket lett till konflikter om hur doktorandbarometern ska följas upp, och vem som har ansvaret för det – ledningen, fakulteten eller institutionerna.

Lena Halldenius råd inför undersökningen på GU är att universitetsledningen här, tillsammans med doktoranderna, gör klart för sig syftet med studien i förväg. Vill man bara stämma av attityder? Eller vill man finna orsakerna till eventuella problem, till exempel runt handledningen, och verkligen komma till rätta med dem? I fallet Lund blev det en kompromiss, anser hon.

Hur studien på GU kommer att utformas är öppet för diskussion, menar Sven Lindqvist.

– Jag tycker personligen att vi ska införa mer nyckeltal och andra kvantitativa uppgifter i utvärderingarna.

CHRISTIAN BORG
ReportageBörsen

Fotnot: Ladda hem Lunds doktorandbarometer via www.evaluat.lu.se.

Tidigare kritik mot handledning på GU

Då och då studeras hur handledning sker inom GU. Oftast i begränsad skala, i forskningssyfte, eller som ett led i institutionernas egna utvecklingsarbete. Här är två exempel.

För fem år sedan intervjuade litteraturvetaren Beata Agrell drygt hundra forskare och doktorander inom alla humanistiska institutioner vid GU. Hon fann att majoriteten av doktoranderna saknade en tydlig huvudfråga i sitt avhandlingsarbete, och att handledarna ofta var avvaktande istället för att driva sina doktorander. Studien heter "Kartläggning av principer och rutiner i forskningsutbildningen vid humanistiska fakulteten, GU 1994-1995".

Tillsammans med Knut Larsson gjorde Josef Frischer en kvalitativ studie i forskarhandledningens villkor på psykologiska institutionen 1997. "Guldet som försvann" kallade de sin svidande kritiska studie, som baserades på intervjuer med avhoppade doktorander. Josef Frischer doktorerar inom kort på Chalmers.

Tätare kontakter med handledarna önskas

En tredjedel av doktoranderna anser att de har fått mycket litet eller ganska litet stöd av sin handledare. En fjärdedel ger handledaren bottenbetygen 1 eller 2 på en skala 1-5.

Det visar SULFs enkätundersökning "doktoranders syn på handledning".

ENKÄTEN ÄR ETT samarbete mellan docent Rune Persson och SULF. Doktoranderna i enkäten kommer alla från Sveriges Doktorandförenings, SULF:s doktorandsektions, drygt 4 400 medlemmar. Ett slumpvis urval på 300 medlemmar i doktorandsektionen fick enkäten per post under våren 1998. Svarsfrekvensen blev 56 procent.

Undersökningen visade att majoriteten av doktoranderna är nöjda med den handledning de

får. Två tredjedelar anser att de fått mycket stort eller ganska stort stöd av sin handledare. Nästan två tredjedelar ger sin handledare toppbetygen 4 eller 5.

Men en fjärdedel ger alltså sin handledare bottenbetygen 1 eller 2.

Kvinnorna upplever generellt något sämre stöd, visar enkäten.

Den vanligaste kritiken är att handledaren inte har tid. Hälften av doktoranderna träffar sin handledare bara några gånger per termin för att diskutera avhandlingsarbetet. Av dessa vill tre av fyra ha tätare kontakter.

En tredjedel har allvarigt funderat på att byta handledare, lika många tror att institutionen skulle ställa sig negativ till ett sådant byte.

Sedan 1993 föreskriver hög-

skoleförordningen att det ska finnas en individuell studieplan för varje doktorand. Bara hälften av doktoranderna har en sådan plan. Bara en av tio har tillsammans med handledaren talat igenom vilka ömsesidiga förväntningar doktoranden och handledaren har på varandra.

Ämnesmässig kunnskap och förmågan att uppmuntra, stödja och vara positiv är de mest positiva sidorna hos handledaren, enligt doktoranderna.

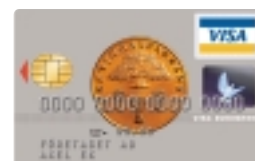
Fastare struktur på forskarutbildningen, tillgång till mer än en handledare, mer jämlik relation mellan handledaren och doktoranden samt utbildning av handledare är doktorandernas vanligaste förslag till förbättringar.

PETER OLOFSSON

Visa Business Card gör jobbet enklare.

Där andra inbjuder till lyx och förströelse erbjuder vi varken mer eller mindre än ett effektivt arbetsredskap. Som tar dig till de platser du behöver. Som gäller både på flyget och bensenmacken. På krogar och korvkiosker. På lyxhotell och pensionat. Som sparar pengar i alla led. Både på administrationen och på själva resan. Som gör jobbet enklare.

Ansök om Visa Business Card hos FöreningsSparbankens Kundtjänst telefon 08-585 928 05 e-mail: business.card@foreningsparbanken.se

Gör jobbet enklare.

Med okonventionella metoder har Dennis Töllborg startat en kurs i svensk rätt för 12 invandrade jurister. Kursen ger dem bättre kunskaper och ett nätverk – förutsättningar för att de ska kunna utöva sitt yrke.

Ideell kurs främjar integration i praktiken

Universitetet har en viktig roll att fylla när det gäller att motverka invandrades känsla av utanförskap. Det menar Dennis Töllborg, som tagit initiativ till en allmän juridisk kurs för tolv utländska jurister.

PROFESSOR DENNIS TÖLLBORG har tröttnat på allt tomt snack om integration och mångfald, positivt laddade ord som ständigt upprepas i den politiska retoriken. Men vad kan universitetet egentligen göra? Jo, en hel del, menar han.

– Vad vi gör är konkret – det är ingen middagsbjudning. Invandrade är en resurs men universitetet är värde-löst på att utnyttja deras kompetens.

Varje onsdag klockan 15.00 under våren träffas gruppen i Sjörettsbiblioteket på Handelshögskolan. Just platsen är viktig, förklarar Töllborg.

– På kursen växer de, blir synlig-

gjorda och får nätverk. Genom att vara här visar vi att de är viktiga. Vi träffar dem inte från ovan – utan som intellektuella och moraliska jämlikar. Vi kommer inte till dem för att "lära dem" utan vi träffas i en ömsesidig dialog.

När jag intervjuar Dennis Töllborg är det bara två veckor kvar till brandrättegången, den största rättegången i Sveriges historia. Han kommer att följa och bevaka rättegången, bland annat som TV4 Göteborgs juridiske expertkommentator.

– Rättegången och de efterföljande

skadeståndskraven riskerar att spä på det växande utanförskap som många invandrade känner. Det kommer antingen att gå åt helvete eller bra. Något neutralt läge finns inte.

Just invandrades känsla av utanförskap är något som oroar Dennis Töllborg. Han hävdar att samhället har misslyckats grundligt med att synliggöra invandrade som resursstarka individer.

Tankarna på att göra något har funnits länge. Töllborg berättar om två händelser som gjort stort intryck på honom. Den första efter brandkatastrofen på Hisingen när han deltog i en direktsänd debatt i iransk när-tv med politiker, brandchef och poliser. Han var övertygad om att de skulle gå hårt på politiker och poliser, men för-

sta frågan gick direkt till honom. "Varför har massmedia vägrat skriva om branden? Har regeringen gett dig och dina kolleger order att hålla tyst?"

– Deras reaktion var förstäelig, säger Töllborg. Den beror på att de behandlas som idioter eller elakingar. Därför har de taggarna utåt, en aggressiv tveksamhet som har sitt ursprung i erfarenheten, inte från förföljelsen i det land de tvingats lämna, utan i kontakter med svenska myndigheter och andra, som behandlar dem som mindre vetande. Jag såg plötsligt mina egna fördomar, min förbannade naivitet. De såg inte mig som den hjälte jag själv trodde jag var i deras ögon. För dem är jag själv också en del av etablissemangen.

Den andra händelsen som påverkade Töllborg var i höstas då han träffa-

de några poliser som tagit tjänstledigt i protest mot en inkompetent polisledning. Poliserna ville kunna arbeta polisiärt på ett nytt sätt och de jobbade utan ersättning med att bygga nätverk i förorterna för att ge ungdomarna där en chans till ett anständigt liv. Alternativet heter "Quadriceps" och är ett samarbete mellan sociala myndigheter, sjukvården, polisen och skolor.

"Det är tydligt att många invandrare inte känner något förtroende för mig eftersom jag är en del av etablissemanget."

– Poliserna bekräftade min bild, att en bomb håller på att explodera i förorterna. Många av invandrandomarna har hamnat i en ond cirkel, de har inget att förlora för de kommer aldrig få något jobb. Oräddvisan är att de inte får en chans att göra något åt det, att deras öde är predestinerat och att de behandlas som "invandrare" istället för individer.

Dennis Töllborg fick samtidigt reda på att det fanns ett antal invandrade jurister som gick arbetslösa. Då väcktes idén att skapa ett nätverk och att starta en kurs. Genom personerna i Quadriceps kom han i kontakt med Nigar Ibrahim som tillsammans med poliserna i nätverket samlade ihop ett antal utländska jurister de kände.

Efter det inledande mötet var det mesta klart, och Töllborg ringde runt till bokförlag som skänkte läroböcker.

– Vid det första preliminära mötet var flera av dem misstänksamma mot mig. Ska ni nu lura oss på ännu en kurs? Vad får vi ut av det – ett jobb? undrade de. Ni får ingenting av mig, svarade jag. Men jag har två saker som ni inte har: för det första har jag nätverk och det behöver ni. För det andra kan jag svensk rätt förbannat mycket bättre än ni.

Den begynnande misstänksamheten har nu bytts mot ömsesidigt förtroende och entusiasm, berättar Töllborg, som menar att kursen är ett "win-win-race", där alla parter vinner på samarbetet.

– Det är tydligt att många invandrare inte känner något förtroende för mig eftersom jag är en del av etablissemanget. Men om dessa jurister kan vara en länk mellan mig och andra praktiserande svenska jurister och invandrargrupper så kan vi göra en betydelsefull insats tillsammans.

Att kursen kan ge flera positiva effekter, det är Töllborg övertygad om. Universitetet måste bli bättre på att ta tillvara invandrades kompetens, kanske inte i undervisningen, men som inbjudna talare, menar han.

– Vi lär oss – jag lär mig. Jag utnyttjar dem genom att fråga hur man gör i olika länder. Det berikar mig och min

undervisning, och på så sätt även mina studenter. Deras barn kan bli fascinerade av att läsa juridik och på sikt får vi in studenter med utländsk bakgrund som senare kan bli svenska jurister och domare.

I mötet med invandrade jurister har han kommit till insikt om att det finns mycket som är likt mellan olika länders juridiska system.

– Som jurist är man så nationellt beroende. Ändå är det väldigt mycket vi har gemensamt, även om det finns skillnader. I islamsk rätt, t ex, ärver sonen dubbelt så mycket som dottern. Varför? Jo, sonen har ett korresponderande högre ansvar och större skyldigheter för familjens försörjning. De eftersträvar som vi en balans i systemet, fast vi har lagt större plikter på kvinnan.

Han hoppas att en juristjour kan starta till hösten i nordöstra Göteborg, där kommunen går in och stöttar med en lägenhet. De kan hjälpa människor med olika typer av frågor, bli med blanketter och deklarationer. Men även med att bistå svenska jurister som handlägger asyl- och flyktingärenden.

– Dessa människor har en stark handlingskraft. Min förhoppning är att jag kan ge dem den drivkraft och det självförtroende tillbaka som de en gång hade, säger Dennis Töllborg.

Töllborgs initiativ är ovanligt i högskolevärlden. De som går kursen får inga högskolepoäng. Och lärarna som ställer upp får inte en krona i ersättning.

Det handlar i grunden om universitetets uppgift, förklarar Dennis Töllborg.

– Det är som Sokrates sa: Universitetets viktigaste uppgift är att vara den blinning som ständigt väcker den lata oxen som staten utgör. Konflikten mellan staten och universitetet är och skall vara reell och oförsönlig. Det är därför jag har reagerat så kritiskt mot Handelshögskolans

"Universitetet ska vara djärva sanningssägare och visa på motbilder."

Partnerskapsprogram, som bygger på vanföreställningen att näringslivet önskar beställa forskningsresultat som bekräftar den egna världsbilden. Men det är ju korkat. Problemet för näringslivet är istället att de har så förbannat mycket att göra att de inte hinner med några strategiska analyser. Det är här de behöver forskningen.

– Universitetets uppgift är att visa på alternativa lösningar, att gå framåt och att ifrågasätta myter och etablerade sanningar. Universitetet ska vara djärva sanningssägare och visa på motbilder. Det är det som är dynamiken i såväl marknadsekonomi som i demokrati, säger Dennis Töllborg.

ALLAN ERIKSSON

Nigar är en länk till det svenska samhället

För juristen Nigar Ibrahim handlar juridiken inte enbart om paragrafer utan också om politik och allmänkunska.

– Den här kursen hade jag behövt när jag kom hit. Jag har fått lära mig på egen hand.

Juristen Nigar Ibrahim är en av kursens deltagare.

MÅNGA AV DE INVANDRARE hon möter i sitt dagliga arbete har dåliga kunskaper om det svenska samhället och känner inte till sina rättigheter. Svenska jurister och advokater har i allmänhet bristfälliga kunskaper om andra kulturer. Nigar Ibrahim är en länk mellan dem båda.

Hon är djupt engagerad i samhällsfrågor och drivs av en stark vilja att förklara för invandrare vilka rättigheter och skyldigheter de har. Att försöka ge dem kunskap om det svenska samhället. T ex hur går en rättegång till? Hur överklagar man ett myndighetsbeslut?

– Det är viktigt att de förstår sanningen, även när den är plågsam.

Nigar Ibrahim, som kommer från Irak, är till yrket både jurist och lärare, med en doktorsgrad i juridik från f d Tjeckoslovakien. Hon talar sju språk flytande och lärde sig svenska snabbt när hon kom hit för elva år sedan.

Trots att hon är väl meriterad tog det mycket lång tid för henne att komma in i systemet.

– Jag börjar bli accepterad som jurist nu. De första tre åren arbetade jag helt ideellt. Men jag har kämpat hårt för att nå den ställning jag har i dag.

Nigar berättar att hon trots allt hade tur. Hon kom i kontakt med två svenska advokater och fick genom dem uppdrag som juridisk tolk.

– Jag blev respekterad, hörd och sedd. Framför allt fick jag ett nätverk och kontakter. Något som är helt nödvändigt.

Till skillnad från de andra på kursen är Nigar Ibrahim etablerad jurist. Hon har ett eget företag och arbetar som juridisk konsult åt jurister, advokater och myndigheter. Hon arbetar även ideellt med ett nätverk som stöttar kvinnor i kris.

För Nigar handlar juridiken inte enbart om paragrafer, utan också om politik, allmänkunska och kunskaper om andra kulturer. Det är detta som svenska jurister och advokater generellt är dåliga på, menar hon.

Nigar tycker att kursen är bra, både nyttig och meningsfull. Hon berömmar Dennis Töllborgs förmåga att få igång en diskussion.

– Det är dock synd att de flesta av lärarna bara föreläser. Jag önskar att det var mer diskussion. Det är just exempel från verkligheten som behövs för att man ska förstå juridiken och det som står i böckerna kan man ändå läsa in själv.

Nigar menar att hjälpbehovet är stort. Därför har hon börjat anlita kursens deltagare i sitt eget företag.

– Flera av dem har gedigen juridisk kompetens. Men det är synd att deras kunskaper och erfarenheter inte tas tillvara. I stället skickas de på meningslösa AMU-kurser som inte leder någonstans.

– Nu får de praktisera hos mig och tillämpa det som de har lärt sig på kursen. Jag hoppas på ett samarbete med kommunen, landstinget eller universitetet. Jag har inte råd att anställa alla.

Invandrades resurser är en tillgång för samhället, framhåller Nigar Ibrahim. Till andra invandrare som kämpar för att komma in i samhället brukar hon säga:

– Din kunskap är makt – den kan ingen ta ifrån dig.

ALLAN ERIKSSON

Tidernas största installation

2000-TALETS FÖRSTA installation var historiens största vid GU. Med 126 nyinstallerade professorer slogs ett rekord som det kanske blir svårt att överträffa. Att det var så många i år beror främst på befodringsreformen som innebär att behöriga och kompetenta lektorer kan söka befattning som professor. Nytt för i år är också att gästprofessorer och adjungerade professorer blir hedrade som installandi av rektor.

Ett annorlunda och trevligt inslag stod prorektor Birgitta Skarin Frykman för. I sitt inledningstal till humanistiska professorer utlyste hon en pristävling. Genom att läsa högt några rader ur varje professors populärvetenskapliga uppsats i installationsskriften gällde det att lista ut vem som hade skrivit vad.

Men den högtidliga installationen var knappast jämställd. Majoriteten var män i frack. Av 126 nya professorer var det bara 27 kvinnor. Om GU ska uppnå sitt jämställdhetsmål på 25 procent kvinnliga professorer år 2002 krävs det sannolikt nya kraftfulla åtgärder.

FOTO: EVA STÖÖP

Kurt Samuelsson, expeditionsförman på Världshuset, Brogatan 4, som belönats med förslagskommitténs första pris på 10 000 kr för datorstyrning av grindar på botaniska institutionen.

Gratulerar till priset. Hur känns det?

– Tack. Det känns kul att få uppskattning för vad man har gjort. Jag är egentligen övertalig från botaniska institutionen och därför känns det extra roligt att få beröm för att man gör nytta och behövs. Det är tuffa tider och neddragningar. Utan den här uppskattningen hade det varit svårt att klara av motgångarna.

Vad är det som du har gjort?

– Förtur var det stora järngrindar som man var tvungen att öppna för hand. Det var både tungt och farligt. Så jag undersökte möjligheten att ha motordrivna grindar. Men det visade sig vara väldigt dyrt att köpa motorer i Sverige, cirka 100 000 kr. Istället hittade jag ett ställe i Tyskland där man kunde köpa motorer för bara 10 000 kr. För att kunna öppna grindarna automatiskt kom jag på idén att koppla ihop grin-

darna med det vanliga datasystemet. Då går det att använda passerkortet för att öppna grindarna och det fungerar dessutom med en sändare inifrån bilen, vilket även gör det handikappanpassat. Fördelen är att det går att se på skärmen vilka som kommer in. Hittills har det fungerat mycket bra.

Hur kom du på idén?

– Vi hade haft mycket inbrott och skadegörelse på botaniska institutionen och på parkeringsplatsen. Nu har det nästan upphört helt och hållet. Det verkar som om grinden är ett effektivt sätt att hålla tjuvarna borta.

Det är väl inte första gången som du har fått pris. Hur många gånger har dina förslag belönats?

– Det är tredje året i rad som jag får pris. Jag tror att det är rekord. Men det hade nog kunnat bli fler priser om jag hade känt till förslagskommitténs verksamhet tidigare.

Är du en särskilt påhittig och kreativ person?

– Jo, det tror jag nog. Det

ligger i min natur. Jag drivs av en nyfikenhet och vilja att lösa problem på olika sätt. Det jag ogillar är när man säger att det bara finns en lösning. Det är roligt att förbättra hela tiden, jag vill visa att det går att spara pengar och att förbättra säkerheten.

Vad har du på gång nu?

– Det kan jag inte avslöja. Men jag lovar att skicka in ett nytt förslag snart igen.

Vad tänker du göra för pengarna?

– Det är redan bestämt. Det blir en resa till Rhodos i sommar.

Övriga belönade förslag kommer från: Lena Nyström som föreslår förvaringsfickor för stolsryggar i föreläsningssalar och Maria Karlsson och Hillevi Upmanis på institutionen för geovetenskap som har gjort en insats för miljön genom att återvända papper. Två andra belönade förslag har lämnats in av Lotta Nyström och Anders Eliasson.

ALLAN ERIKSSON

Nytt från UB

GUNDA i ny skepnad

Göteborgs universitetsbibliotek har köpt ett nytt datasystem som lanseras den 3 augusti 2000.

Systemet heter Virtua och kommer från samma leverantör som UB:s nuvarande system, det amerikanska företaget VTLS. Virtua innehåller mer flexibla, självinstruerande och låntagarvänliga funktioner. Det nya systemet kommer här att få samma namn som det nuvarande, nämligen GUNDA.

Bibliotekets användare kommer att möta nya GUNDA helt och hållet i webbmiljö på biblioteket, på tjänsterummet och i hemmet. Från GUNDA kommer man också enkelt att kunna klicka sig över till andra databaser och nätresurser.

Störningar i sommar

I sommar kommer GUNDA:s databas att konverteras vilket tyvärr medför en del störningar för våra användare. Under perioden 14/7-2/8 kommer hanteringen av lån och beställningar/reservationer att ske manuellt. Försök därför i möjligaste mån att beställa dina böcker före den 14/7. Vi ber också om förståelse för att vi under denna period inte kommer att kunna upprätthålla vår höga servicenivå.

Fortlöpande information om nya GUNDA presenteras på bibliotekets hemsida <http://www.ub.gu.se/> under rubriken Senaste nytt.

Ny version av Medline via SPIRS

En ny version som heter Medline Advanced har installerats. Uppdatering sker nu varje vecka. Basen nås via WebSpirs, WinSpirs och MacSpirs. En ny uppdaterad version av MacSpirs finns att hämta på www.ub.gu.se/Gd/g/databaser/uppkoppling/

Testa elektroniska böcker

Det finns ju inte bara elektroniska tidskrifter – nu kommer också elektroniska böcker från leverantörer med olika tekniska lösningar. NetLibrary är f n den leverantör som är mest intressant för universitetsvärlden med ett stort och aktuellt utbud av intressant vetenskaplig litteratur. En del av titlarna är fritt tillgängliga på adressen: http://www.netlibrary.com/free_ebooks.

Förutom den aktuella bokutgivning har det sedan en lång tid pågått inscanning och nätpublicering av äldre texter.

På www.ub.gu.se/Gd/g/textsamlingar/index.html finns länkar till ett urval av relevanta fulltextsamlingar på nätet.

Adressen är för Digitala biblioteket:

www.ub.gu.se/Gd/g/textsamlingar/index.html

För länkar till ämnesresurser av olika slag: www.ub.gu.se/amnen/

BIRGITTA STEVINGER
Informationsbibliotekarie

Vad händer med tvärvetenskapen?

ATT TVÄRVETENSKAP och helhetssyn är viktigt tycks alla i dag vara överens om. Men hur det ser ut i praktiken när det gäller resurser och utvecklingsmöjligheter för tvärvetenskapen – det var något som diskuterades vid ett seminarium arrangerat av Temanämnden och FRN.

Seminarier hölls den 11 april och hade som utgångspunkt en rapport: "Tvärvetenskap – hur, av vem och varför?" som FRN:s expertgrupp för tvärvetenskap under ledning av forskningschef Uno Svedin just lagt fram.

Deltagarna kom från olika områden inom GU samt från Chalmers. Att man kan ha skilda åsikter om vad tvärvetenskap är och till och med om vilket ord som ska användas – tvärvetenskap, transdisciplinär vetenskap, gränsöverskridande vetenskap – var något som professor Guy Heyden slog fast redan i sitt inledningsanförande.

Tvärvetenskapen som ett hotell där man ständigt är beredd på förändringar, där man får ett annorlunda kontaktnät, men där man också riskerar att bli lite av en outsider – det var en bild som professor Hans Glimell målade upp och som inte fick stå oemotsagd. Jämförelser med Linköping som profilerat sig som tvärvetenskapligt universitet gjordes också.

– Tvärvetenskap handlar om hur man förhåller sig till förändring, den vetenskapliga omdaning, förklarade professor Hans Glimell. Utveckling sker hela tiden, ibland omärkligt, ibland på ett våldsamt sätt. När utvecklingen går snabbt får man behov av nya institutioner som tar upp tvärvetenskap i sitt program. Kanske står vi just nu, när vi försöker förstå hur generna fungerar och samverkar, inför en konvulsion som kommer att leda till forskning på annorlunda sätt.

Att intresset för tvärvetenskap är stort bland studenterna kunde Malin Andersson, studentrepresentant i Temanämnden, berätta om:

– Dagens studenter läser ofta vid flera olika fakulteter, umgås över olika gränser, försöker se saker utifrån flera perspektiv. Men vi behöver en organisation för att intresset ska utvecklas och bli ett bra komplement till annan utbildning. Ett exempel på lyckad organisation är kursen En hållbar planet som ges av Museion, en kurs skapad av studenter för studenter.

Diskussionen fördes vidare av en panel med bland andra professor Lars Höglund från institutionen för biblioteks- och informationsvetenskap, som betonade vikten av att forskare delar med sig av sin kunskap till andra som

kanske sysslar med liknande problem.

– Tvärvetenskap får dock inte bli ett sätt att spara pengar genom att man slår samman verksamheter av ekonomiska skäl, sa Amanda Peralta, föreståndare för Museion.

Professor Karl-Erik Eriksson, ledamot av Temanämnden, berättade om tio års erfarenheter från miljösektionen. Professor Jan Holmer, föreståndare för arbetsvetenskap i Västsverige, beskrev hur han i sin forskning samarbetar med verksamma inom till exempel bilindustrin, vilket lett till både givande och tagande av kunskap. Merritt Polk, studierektor vid institutionen för tvärvetenskapliga studier av människans villkor, berättade om humanekologi, ämnet som studerar samspelet mellan människa och miljö:

– Att arbeta tvärvetenskapligt innebär att man försöker hitta relevant kunskap från många olika discipliner, man är aldrig begränsad till ett särskilt ämne eller synsätt.

Dagen avslutades med allmän diskussion. Detta var GU:s första fakultetsgemensamma seminarium om tvärvetenskapens villkor.

EVA LUNDRÉN

"Tystnaden breder sig ut sig"

Bo Rothstein

I FÖRRA NUMRET av GU Journalen klagade tidningens redaktör över bristen på debattinlägg. Men det är inte konstigt att tystnaden breder ut sig vid Göteborgs universitet. Min erfarenhet av att komma med kritiska synpunkter på vad universitetsledningen sysslar med är följande: En ordförande, Jan-Åke Kark, som i Dagens Industri uttalar sin förkastelse över mig som forskare. En rektor och en styrelse som inte protesterar när den av regeringen tillsatte ordföranden på detta sätt brännmärker enskilda forskare vid universitetet.

En dekan, numera vicerektor, Sven Lindqvist, som i sin fakultets informationsblad förolämpar mig som forskare för den kritik jag dristat mig till

(inkluderande nedsättande omdömen om mitt utseende!). En personalchef, Sven Lindvall, som erbjuder mig personliga förmåner vad gäller min anställning om jag offentligt tillsammans med honom tar tillbaka den kritik jag riktat. En rektor som inte ens vill utreda ett sådant grovt etiskt övertramp utan tar byråkratins parti utan vidare spisning. Tilläggs kan att sagde personalchef har rektors tillstånd att låta sig hyras ut till andra universitet som juridisk expert på hur man säger upp fast anställd personal.

Ett intressant sätt att måna om personalchefens kompetens måste man säga och en fingervisning om hur man ser på personalpolitikens mål. Man kan undra hur gott dessa personer sover

när de betänker hur deras agerande levt upp till vad som formulerats i den stolta visionen om Göteborgs universitet, nämligen om vikten av att "vidareutveckla ett fritt och demokratiskt universitet med utgångspunkt i det grundtvigska arvet, en fri akademi där det är högt i tak". Jag är säker på att om Grundtvig visste skulle han vrida sig i sin grav.

"Det behövs fler som Bo Rothstein" hade Thomas Östros vänligheten att säga i GP nyligen apropå denna debatt. Trevligt att höra, tycker jag, men inte kommer de att uppstå vid Göteborgs universitet.

BO ROTHSTEIN

August Röhss professor i statsvetenskap

Rothstein anser sig ha monopol på sanningen

REPLIK DET ÄR FÖGA stimulerande att svara på ett debattinlägg som endast innehåller personangrepp. För mer än ett år sedan läste jag en morgon rubriken "Rektor hotar forskningen" på GP:s ledarsida. Den och delvis innehållet i artikeln gjorde mig rosenrasande och bedrövad. Universitetet framställs ofta onödigt negativt i GP. Jag skrev i anslutning till det i MNF-Nytt att jag blev något lugnad när jag fick se professor Bo Rothsteins "ilska nuna" under krönikan, eftersom han är en "infam professionell tyckare". Rothstein fick okommenterat svara i nästa nummer, men han kan ej glömma utan har fortsatt sina påhopp på mig i olika media. Han anser sig ha monopol inte bara på sanningen utan även på att göra personangrepp.

Bo Rothstein skryter med att Thomas Östros uttalat att det behövs fler som Bo Rothstein. Det betackar jag mig för. Gärna personer som öppet

diskuterar, men nej tack till personer som Bo Rothstein som gör försåtliga liknelser i krönikor i GP och sänder pamfletter i form av e-mail till många kollegor.

I sak är Bo Rothstein mot reformen som innebär att kompetenta universitetslektorer efter provning kan bli utnämnda till professorer, att fler lärare än "gamla" professorer får inskrivna rättigheter till forskning i tjänsten och att de nuvarande rättigheterna för "gamla" professorer kan naggas något i kanten. Det senare hotar enligt Rothstein forskningsfriheten. Men som ordföranden för Göteborgs universitets studentkårer så väl uttryckte det vid professorsinstallationen den 14 april: "Var inte så enkelspårig professor Rothstein. Vidga vyerna".

SVEN LINDQVIST, vicerektor

Sven Lindqvist

REPLIK

Jag har aldrig underskattat dig Bo Rothstein som forskare eller lärare. Däremot tycker jag att detta inlägg har ett sådant innehåll att det inte kan och behöver kommenteras ytterligare av mig. På en sådan nivå kan inte en vettig debatt föras.

BO SAMUELSSON, rektor

Otrevlig eftersmak på trevlig installation

FESTLIGT ATT STÅ tillsammans med alla andra matematisk-naturvetenskapliga fakultetens nya professorer och se kamerablitzarna som ett nyårsfyrvärkeri i konserthuset.

Och ändå, en lite otrevlig eftersmak.

Det sista anförandet hölls av Poly Gallardo, ordförande för Göteborgs universitets studentkårer.

Efter en härlig presentation av hur mycket en forskande och utmanande professor kan betyda som lärare, även för nya studenter, gav hon sig på Bo Rothstein för att han kritiserat professorsreformen genom att den skulle minska professorernas

frihet. Hon citerade sin gamle lärare och uppmanade Bo Rothstein – i hans frånvaro – att inte vara så enkelspårig.

Påhoppet stör mig, dels genom sitt sakinnehåll, dels genom de, kanske omedvetna, signaler som sänds ut:

1. Kärnan i Bo Rothsteins kritik är inte professorsreformen i sig utan arbetstidsavtalet, som innebär att det blir institutionsprefekter, tjänstemän och fackliga organisationer som skall bestämma vilka professorer som skall få bedriva forskning. Det är inte enkelspårighet som leder

till kritiken, det är en genomtänkt analys, som många av oss underlåtit att göra på egen hand.

2. Signalen blir att universitetets svar på seriös kritik blir att förlöjliga den kritiserande, inte att bemöta sakfrågorna. Kritikern blir syndabock, medan problemet ignoreras.

En del av forskningens karaktär är att välkomna kritik. Att kritisera är ett sätt att visa att man tar på allvar. Vart är universitetet på väg om debatten tystnar?

ANN-MARIE PENDRILL
professor i fysik

Ann-Marie Pendrill

Även professorer skall tåla kritik

REPLIK Vart är universitet på väg om debatten tystnar? Så avslutar Ann-Marie Pendrill sitt inlägg i debatten om forskningens frihet. En oerhört viktig och intressant fråga i sammanhanget, då själva inlägget skrevs som kritik av mitt anförande vid professorinstallationen den 14 april i år.

Som Ann-Marie Pendrill mycket riktigt påpekar valde jag i början av mitt anförande berätta om mitt första, och tyvärr enda, möte med en professor. Professor Lars Herlitz. Han kom att betyda oerhört mycket för mig i min kritiska hållning till all vetenskap, till alla "sanningar". Även professorers sanningar skall tåla kritik.

Först av allt några klagoranden. Jag anser inte att mitt tal var ett påhopp. Utan endast en uppmaning till professor Bo Rothstein om att vara mer visionär och öppen i den debatt han för. För det andra, Rothstein har fört debatten i forum jag anser vara mindre lämpliga, dels i det tysta med de människor han anser vara av vikt samt i det öppna

offentliga där han själv valt forumet, nämligen på ledarplats i GP. Inga av dessa forum står öppna för oss studenter att debattera med professor Rothstein.

Nu till sakfrågan. Det stämmer att den största kritiken som framförts har riktats mot arbetsavtalet, men att vilja se denna som något avhängt, borttaget från sitt sammanhang anser jag vara enkelspårigt och kortsiktigt. Arbetsavtalet och professorsreformen måste ses som en helhet, då bägge dessa i kombination står för en kvalitetshöjning i ett bredare perspektiv.

Att inneha en titel efter kompetens är oerhört viktigt, men med titeln kommer även förpliktelser. Det ligger ett ansvar i det vi kallar Professor. I det ansvaret ligger, bland annat, handledning av doktorander, undervisning av studenter och, varför inte, administrativa arbetsuppgifter.

Varför skall endast professorer ha rätt att bedriva forskning? Varför skall professorer inte behöva ta det administrativa ansvaret inom en institu-

tion? Varför skall professorer få ställa krav på sin arbetsgivare, i detta fall GU, om arbetsgivaren inte får ställa krav på professorerna? Varför skall professorerna få ställa krav på vilken undervisning som skall bedrivas vid en institution, om vi studenter inte får kräva att ha dem som lärare?

Svaren på ovannämnda ställda frågor anser jag vara orsaken till varför vi studenter ställer oss positiva till reformen. Att alla lärarkategorier delar på arbetsuppgifterna måste ses som en effektivisering av arbetet vid en enhet. Att alla lärarkategorier innehar forskning i sin tjänst, än mer än det som reglerats innan, måste ses som en kvalitetshöjning då det är en kompetenshöjande effekt för individen och en kvalitetshöjande tillgång för universitetet. Varför skall vi studenter nöja oss med mindre än det bästa, när det är det bästa som höjer kvaliteten vid vårt universitet?

Poly Gallardo

POLY, ordförande GUS

Dagen då dialogen dog

Tvärvetenskap – du akademiska hittebarn (siad av profeterna), som har så många namn och som vägrar att uppföra dig som en klonad Dolly – *quo vadis?*

Det brådskar med svaret på frågan. Den tvärvetenskapliga kunskapsutvecklingen och forskningen håller på att spela en allt mer framträdande roll på Alma Maters tiljor lite varstans i landet. I Göteborg har aktörer sedan länge talat sig andfädda om behovet av helhetssyn i utbildningen och forskningen. *Tvärvetenskap* har blivit ett nyckelord. Men också ett gummord. Enligt Forskningsrådsnämnden (FRN) har vårt universitet en utomordentlig möjlighet att profilera sig "på tvären". Det är dock ont om tid. Och först måste begreppet dryftas ingående av *alla* berörda parter – och med hörande av områdets nestorer.

Temanämnden och FRN arrangerade den 11 april ett seminarium om tvärvetenskap i Göteborg för att ge företrädare för fakultetsledning, rek-

Guy Heyden

torsämbete, rektors utredningsgrupp och studentorganisationer möjlighet att diskutera ämnesrådets villkor med FRN och GU:s etablerade "tvärvetare".

Vad hände? Jo, *en* dekan och *en* vicerector kom förbi en stund och lyssnade på inledningsanförandena.

Men när FRN skulle redovisa *sin* syn på framtiden och de övergripande diskussionerna skulle börja – då var församlingen kemiskt fri från såväl företrädare för fakultetsledningarna (av totalt mer än 100 möjliga ledamöter) som för rektorsämbetet (av totalt minst 10-12 möjliga resurspersoner). Inte ens någon från rektors egen utredningsgrupp (av totalt 3-4 personer) fanns i salen. *Alla* hade naturligtvis viktigare saker för sig. Och att *delegera* ett närvarouppdrag åt någon annan var kanske otänkbart? Men de studerande och de tvärvetenskapliga ämnesrådena (inkl deras nestorer) var väl representerade. Även Chalmers fanns på plats.

Det var åtskilliga begrepp som diskuterades under eftermiddagens seminarium. Inledningstalarens metaforer om tvärvetenskapliga "hotell" och "bastioner" var det många som hade synpunkter på. Mötesdeltagarnas besvikelse över att inte få möjlighet att föra en dialog med universitetets beslutsfattare var stor. Malin

Andersson (studeranderepresentant) och jag – som var moderatorer – vi kände oss som ormtjusare på Kiviks marknad som inte hade några ormar. Auditoriet fick lita till sin fantasi. Men ingen svimmade av hänförelse.

Seminariedeltagarna fick koncentreras på Temanämndens egna pågående analyser av *tvärvetenskapens natur*. Dessa leds av professor Hans Egnéus och resultaten kommer att delges universitetets ledning under sommaren. De flesta "äkta" tvärvetare vet vart de vill gå. Men på grund av den uteblivna dialogen med etablissemangen vid detta – universitetets första, fakultetsgemensamma seminarium om tvärvetenskapens villkor – blev den inledande frågan *som helhet* obesvarad. Den förväntade dialogen blev en monolog. Och det skäms åtminstone *jag* för.

GUY HEYDEN
En något tvärvetare

Skriv om det som berör dig på universitetet eller svara på andras inlägg. På GU Journalens insändarsida, fria ord, har du som anställd möjlighet att göra din röst hörd. Skriv kort och kärnfullt. Helst inte mer än 300 ord, absolut inte mer än 450 ord. Uppge alltid namn och adress. Skicka in ditt bidrag per e-post till: gu-journalen@gu.se. Skicka gärna med ett foto, om du så vill. Redaktionen förbehåller sig rätten att korta manus. Manusstopp: 31 maj.

GÄSTKRÖNIKAN

Studenterna har rätt att få veta vad som erbjuds

RANKNING AV HÖGRE utbildning har visat sig vara långt mer svårsmält än man i förstone skulle kunna tro. När Moderna Tider förra året introducerade den första rankningen vidtog en intressant diskussion vars grundfråga löd: får man mäta kvalitet i offentlig sektor? Rörande enighet rådde på sina håll om det otillständiga i vad som kallades tio-i-topplistor och universitetskanslern gick så långt att hon kallade idén absurd.

Ändå klargjordes att rankning av högre utbildning är en fullkomligt normal företeelse i andra länder. I en hel del av dem utförs dessutom bedömningarna av just tidningar. De ser som sin uppgift att ge relevant information om utbildningskvalité och betraktar det som en service till läsarna, inte i första hand som en förolämpning mot statsmakten. Det borde inte behöva komma som en överraskning att den som satsar på en dyr utbildning också har rätt till en innehållsdeklaration, men det gjorde uppenbarligen så.

När Moderna Tider i mars presenterade årets rankning av högre utbildning hade saker hänt. Högskoleverket hade dragit in examensrätten för sex högskoleprogram, som inte var att betrakta som högskolemässiga. Och regeringen deklarerade i början av året sin målsättning att skärpa den externa kvalitetskontrollen av universitet och högskolor. Dessutom hade finansdepartementets expertgrupp ESO i en rapport slagit fast att kvalitet går att mäta.

Det hade alltså fastslagits att högre utbildning får kvalitetsgranskas. Och det av andra än universiteten själva. Kusten låg klar. Nu vidtog fas två. När högre utbildning får granskas – vilket är sättet att göra det? En del av dem som hörde av sig hade uppenbara problem med undersökningens konstruktion och påfallande många av dessa hade hamnat på en plats de själva inte ansåg motsvara verkligheten.

Problemet med granskning av utbildning, som med så mycket annat, är att inga absoluta

mått finns. Man kan använda "peerranking", det vill säga att kollegor bedömer varandra. Det är svårt i ett land där högskolevärlden knappt vant sig vid själva företeelsen och det resulterar gärna i låga svarsfrekvenser. Ett annat sätt är att bedöma kvaliteten på trebetygsuppsatser. Men risken är att man mäter hur duktiga studenter som antagits och inte utbildningskvalitet. Genomströmning är ytterligare ett mått. Men det kan lika gärna mäta dålig studentekonomi som god arbetsmarknad som något annat.

Moderna Tider lät Demoskop undersöka vad sistaårsstudenter på läkar-, sjuksköterske- och ekonomutbildningarna på högskolorna över landet tyckte om sina utbildningar. Det är, vilket nogsnamt redovisades, inget mått på kvalitet. Det är ett mått på vad just de som just då stod i begrepp att avsluta sina utbildningar tyckte om den utbildning de fått. De faktorer enligt vilka bedömningarna gjorts viktades och detta faktum visade sig leda till att en del institutioner hörde av sig för att inhämta relevant information om det mätfel de ansåg sig ha räkat ut för. När de istället fick en än mer utförlig redovisning av hur studenternas bedömningar gjorts, ökade irritationen. Någonstans måste förklaringen till den *orättvisa* placeringen finnas. Andra hörde av sig för att kunna använda studenternas bedömningar till förbättringar. Det kan nämnas att upprörda studenter inte hördes av och då intervjuades ändå 2 400 personer. Ingen av dem, till skillnad från en del utbildningsansvariga, verkade uppbragd över att Moderna Tider gjorde just den undersökning vi gjorde.

Åsikten har framförts att undersökningen *bara* mätte studenternas förväntningar. Det lakoniska svaret är att så länge det inte går att byta studenter som valt Handelshögskolan mot dem i Trollhättan, så kommer student, förväntan och val av studieort att vara oupplösligt förenade.

Sådant är konsumentperspektivet.

SUSANNA POPOVA
chefredaktör för Moderna Tider

FOTO: JOHANNA HANNA